Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Magdalena Macháčová

Druhy žalob v civilním procesu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Alena Winterová, CSc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 16.3.2015

Prohlašuji, že předkládanou diplomovou práci na téma „Druhy žalob v civilním procesu“ jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny v poznámkám pod čarou a v přiloženém seznamu použitých pramenů. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 16.3.2015

Magdalena Macháčová
autorka diplomové práce

Poděkování

Na tomto místě si dovoluji poděkovat vedoucí mé diplomové práce prof. JUDr. Aleně Winterové, CSc. za její vstřícný přístup, odborné vedení při vypracovávání práce a cenné rady.

Obsah diplomové práce

1. Úvod 6
2. Pojem žaloba 7
3. Náležitosti žaloby 9
4. Účinky podání žaloby 16
    4.1. Hmotněprávní účinky 16
    4.2. Procesněprávní účinky 17
5. Dispozice s žalobou 19
    5.1. Změna žaloby 19
    5.2. Zpětvzetí žaloby 20
    5.3. Vzájemná žaloba 21
6. Druhy žalob 23
7. Žaloba na plnění 27
8. Žaloba na určení 30
    8.1. Naléhavý právní zájem 31
    8.2. Aktivní věcná legitimace 34
    8.3. Specifické účinky podání určovací žaloby 36
        8.3.1. Překážka litispendence a rei iudicatae 36
        8.3.2. Vliv na běh promlčecí lhůty 39
    8.4. Žaloba na určení vlastnického práva k nemovitosti 41
    8.5. Žaloba na určení, že byl zůstavitel ke dni své smrti vlastníkem věci 44
    8.6. Určovací žaloby, u nichž není třeba tvrdit naléhavý právní zájem 48
        8.6.1. Žaloba na určení hranic mezi pozemky 50
        8.6.2. Žaloba na přezkum oprávněnosti výpovědi pronajímatele z nájmu bytu 54
        8.6.3. Žaloba podaná účastníkem v řízení o dědictví na základě odkazu, učiněného soudem v řízení o pozůstalosti (ve smyslu ust. § 170 ZŘS) 55
9. Žaloba na založení, změnu a zánik právního vztahu 57
    9.1. Žaloba na změnu nebo zrušení závazku (ve smyslu § 1766 OZ) 58

9.2. Žaloba na zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví 61
10. Statusové žaloby 67
10.1. Návrh na prohlášení člověka za mrtvého 68
11. Závěr 72

Seznam použitých pramenů 75
Shrnutí/Summary 82
Seznam klíčových slov/Keywords 84

1. Úvod

V předkládané diplomové práci budu pojednávat o institutu žaloby, jakožto základního stavebního kamene civilního procesu, kterým je zahajováno civilní sporné řízení. Žaloba je tradičním nástrojem teorie i praxe a je jí tak obecně přikládána patřičná důležitost.

Cílem mé diplomové práce je předložit ucelený pohled na pozitivní úpravu druhů žalob v českém civilním právu procesním a to jak z teoretického hlediska, tak i s ohledem na jejich užití v praxi.

V prvních kapitolách práce se budu zabývat obecným vymezením institutu žaloby, definuji zákonné požadavky na její podobu a náležitosti. Vymezím hmotněprávní i procesněprávní účinky, které se s jejím podáním nedílně pojí, a také možnost účastníků disponovat s ní, jakožto jednou ze základních zásad civilního procesu.

Zbylou část práce věnuji výhradně jejímu vlastnímu tématu. Vymezím základní teoretická východiska pro třídění žalob dle rozličných kritérií a uvedu jednotlivé tradiční druhy žalob v českém právu.

Těmito druhy žalob se budu následně detailněji zabývat a analyzovat je metodou rešerše odborné literatury a především judikatury, kterou hodlám důsledně reflektovat ve všech zásadních otázkách zkoumané problematiky. U daných druhů se pokusím uvést a podrobněji objasnit několik konkrétních žalob. Výběr provedu z hlediska hojnosti jejich užívání v praxi, jejich všeobecné zajímavosti, či jejich novosti v našem právním řádu v souvislosti s rekodifikací soukromého práva. Vzhledem k šíři materie a značným specifikům u každého z druhů a s ohledem na velmi rozsáhlou judikaturu však nepředpokládám, že by se mi danou problematiku podařilo vzhledem k požadovanému rozsahu diplomové práce obsáhnout zcela komplexně.

Průběžně se pokusím definovat vztah jednotlivých druhů žalob mezi sebou, za nejdůležitější však považuji vymezit vztah žaloby určovací a žaloby na plnění.

Na základě získaných poznatků v závěru práce shrnu vše relevantní, uvedu zda je stávající právní úprava, případně i rozhodovací praxe soudů, dostatečná a pokusím se nastínit náměty na řešení dané problematiky de lege ferenda.

2. Pojem žaloba

Žaloba je velmi významným nástrojem civilního procesu a jako univerzální procesní prostředek ochrany práv je projevem žalobního práva, které je garantováno ústavním pořádkem České republiky a mnohými mezinárodními dokumenty.

V Ústavě České republiky[1] čl. 90 říká: *„Soudy jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům"*, čemuž dále odpovídá formulace v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod[2] se zněním: *"Každý se může domáhat stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu*". Aktivní domáhání se ochrany porušeného nebo ohroženého tvrzeného subjektivního práva u nezávislého soudu je pak projevem práva petičního ve smyslu čl. 13 odst. 1 Listiny: *„Petiční právo je zaručeno; ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi."*.

Konkrétně je pak právo domáhat se soudní ochrany zaručeno i v samotném zákoně č. 99/1964 Sb., občanský soudní řád ve znění účinném ke dni 16.3.2015 (dále jen „OSŘ" nebo „občanský soudní řád") v ust. § 3 věta druhá, které zní: *"Každý se může domáhat u soudu ochrany soukromého práva, které je ohroženo nebo porušeno."*.

Dnešní koncepce žaloby (žalobního práva), tak odpovídá převážně teorii tzv. abstraktního žalobního práva a je přísně veřejnoprávní povahy. Veřejnoprávní povaha spočívá v nezadatelném právu jednotlivce na poskytnutí soudní ochrany, které není přímo spojeno s konkrétním materiálním právem, k jehož ochraně má sloužit. Při uplatnění žaloby však není logicky možné, aby tvrzené subjektivní právo zůstalo zcela mimo rámec žaloby, ale musí v ní být obsaženo, resp. musí být odvoditelné z platné právní normy.[3]

Procesní teorie dovozuje dvě elementární funkce žaloby. První funkcí je, že se jedná o akt veřejného práva, kterým žalobce uplatňuje své právo na soudní ochranu vůči státu skrz justiční orgány. Zadruhé je třeba žalobu vnímat jako procesní úkon, kterým se

[1] Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky ve znění účinném ke dni 16.3.2015.
[2] Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní republiky ve znění účinném ke dni 16.3.2015.
[3] WINTEROVÁ, A., *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 193.

žalobce domáhá ochrany svého tvrzeného hmotněprávního nároku v konkrétním civilním řízení.[4]

„Žaloba je procesní úkon, kterým se zahajuje sporné řízení"[5].

Pojem žaloba je starý právní termín, který je v českém právním prostředí vžitý, obecně srozumitelný, krátký a výstižný.[6]

Z procesní stránky je žaloba úkonem žalobce (navrhovatele) směřující proti žalovanému (odpůrci). Žalobce se na žalovaného obrací výhradně prostřednictvím soudu s návrhem, aby o jeho tvrzeném subjektivním právu, které je ohroženo nebo porušeno, autoritativně rozhodl. Soud je pak povinen poskytnout ochranu tomu, kdo se jí domáhá, pokud to spadá do jeho pravomoci.[7] V opačném případě by se jednalo o odepření spravedlnosti.[8]

Žaloba je zároveň poměrně formalizované podání, které již samo o sobě musí vymezit předmět řízení, strany řízení a žalobní důvod, o kterém bude soud rozhodovat. Bez obsahu povinných náležitostí tak nemůže účinně dosáhnout zamýšleného výsledku a nebude soudem projednána.

Závěrem této kapitoly si dovoluji zdůraznit, že významnost institutu žaloby spočívá právě v tom, že je jediným procesním nástrojem, který je způsobilý propojit žalobcův zájem na efektivní ochraně jeho subjektivního práva s povolaným justičním orgánem, který je nadán pravomocí mu takovou ochranu poskytnout, garantovat a v jeho věci rozhodnout.

Právo na spravedlivé soudní řízení však neobsahuje nárok žalobce na to, aby bylo rozhodnuto jemu příznivě.[9]

---

[4] STEINER, V. *Základní otázky občanského práva procesního*. Praha: Academia, 1980, s. 168-170.
[5] WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2014, s. 196.
[6] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 11.
[7] SCHELLEOVÁ, I.; SCHELLE, K. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 323.
[8] *Denegatio iustitiae* je protiústavní postup, v němž by soud odmítl ochranu subjektivního práva fyzické či právnické osobě bez zákonných důvodů. (HENDRYCH, D. *Právnický slovník*. 3. podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009)
[9] MACUR, J. *Civilní proces a právo na soudní ochranu*, Právní rozhledy, 1996, č.2, s. 41.

3. Náležitosti žaloby

Náležitosti žaloby jsou občanským soudním řádem stanovené formální požadavky na podobu a obsah žaloby, aby mohla být soudem projednána. Žaloba musí splňovat jak obecné[10] náležitosti podání, tak zvláštní[11] náležitosti žaloby. S kvalitou žaloby je nepochybně významně spjat průběh samotného řízení, neboť kvalitní (bezvadné) podání má vždy vliv na průběh a délku samotného procesu.[12]

Obecná zásada v ust. § 41 odst. 1 OSŘ, že podání je možno učinit jakoukoliv formou, pokud zákon nepředepisuje pro některý úkon určitou formu, nelze vztahovat na žalobu, neboť tu vymezuje užší úprava obsažena v ust. § 42 odst.1 OSŘ. Podání je možno učinit ve **formě** písemné (chápejme v listinné podobě), nebo v elektronické podobě prostřednictvím veřejné datové sítě nebo telegrafem. V praxi však platí, že podání učiněná elektronicky, prostřednictvím veřejné datové sítě a telegrafem je třeba považovat také za písemná.[13]

K písemné podobě podání se vyjadřoval i prvorepublikový procesualista V. Hora tvrzením, že: *„Ačkoliv soudní řízení spočívá na zásadě ústnosti, nelze tuto zásadu, jak už bylo uvedeno, do všech důsledků provésti. Neboť jsou za sporu velmi četné a nutné styky stran se soudem, jichž nelze v ústním jednání vůbec předsevzíti, anebo alespoň nelze jich až do ústního jednání oddalovati. Musí být tudíž i při zásadě ústnosti připuštěno, aby strany mohly svoje návrhy, žádosti, oznámení nebo prohlášení, které se vztahují na spornou věc a které jest stranám přednésti mimo ústní jednání, učiniti písemně, totiž. tzv. podáními.“*[14].

Činit svá podání ústně do protokolu lze dle současné zákonné úpravy jen při zahájení některých zvláštních řízení, které upravuje zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních ve znění účinném ke dni 16.3.2015 (dále jen „ZŘS“ nebo „zákon o zvláštních řízeních soudních“)[15].

---

[10] Ust. § 42 odst. 4 OSŘ
[11] Ust. § 79 odst. 1 OSŘ
[12] *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1.4.2014*. Vyd. 1. Editor Karel Havlíček. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, s. 18.
[13] *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1.4.2014*. Vyd. 1. Editor Karel Havlíček. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, s. 295.
[14] HORA, V. *Československé civilní právo procesní*. Editor Jiří Spáčil. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 133-134.
[15] Ust. § 14 ZŘS

U písemného podání zaslaného soudu elektronicky, nebo telefaxem, zákon vyžaduje nejpozději do tří dnů doplnit originál takového dokumentu, případně dodat písemné podání stejného znění. Pokud podání není v tomto smyslu doplněno, soud k němu vůbec nepřihlíží.

Takový požadavek se však nevztahuje na dokumenty zasílané elektronicky, které jsou opatřeny uznaným elektronickým podpisem[16], ani na dokumenty, které odesílatel odesílá soudu skrz svoji zřízenou datovou schránku.

Každé podání adresované soudu musí být vlastnoručně **podepsáno** navrhovatelem (případně jeho zástupcem). Jak lze dovodit z výše vymezeného, pro elektronickou komunikaci platí úprava odlišná a postačí, aby bylo podání podepsáno uznaným elektronickým podpisem, resp. při odeslání podání prostřednictvím datové schránky účastníka, se takové podání považuje za podepsané dle zákona[17].

Označení podání datem je také nezbytnou náležitostí, ač uvedené datum nevyvolává žádné procesní účinky a je pouze orientační, neboť rozhodný je výlučně den, kdy bude podání doručeno soudu.

Podání dále musí obsahovat **označení soudu**, kterému je určeno. Výběr věcně a místně příslušného soudu může být v praxi mnohdy nesnadný, v případě náležitostí podání však posuzujeme pouze jeho „označení". Pokud účastník zvolí nepříslušný soud, tento nepříslušný soud posoudí podání ve smyslu ust. § 104a a § 105 OSŘ a postoupí jej soudu příslušnému, k rozhodnutí o náležité příslušnosti. Pokud však účastník podání odevzdá u soudu, který není uveden v záhlaví podání, posuzujeme to jako „mylný zápis"[18], a soud, kterému bylo takové podání doručeno jej obyčejně předloží soudu, kterému bylo určeno.

Zbývající obecné náležitosti plynoucí z ust. § 42 OSŘ už jsou de facto upraveny ve speciálním ustanovení § 79 OSŘ, který se vztahuje na žaloby (resp. návrhy na zahájení řízení).

---

[16] Nález Ústavního soudu ze dne 24.4.2006, sp. zn. IV. ÚS 319/05. Přičemž elektronickým podpisem se dle zákona č. 227/2000 Sb. , o elektronickém podpisu ve znění účinném ke dni 15.3.2015, rozumí zaručený elektronický podpis založený na kvalifikovaném certifikátu vydaném akreditovaným poskytovatelem certifikačních služeb obsahující údaje, které umožní jednoznačnou identifikaci podepisující osoby.

[17] Zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů.

[18] *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1.4.2014*. Vyd. 1. Editor Karel Havlíček. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, s. 308.

Navrhovatel je povinen řádně **označit všechny účastníky** řízení, tedy nejen sebe, ale i osoby, proti kterým bude řízení vedeno a jejich zástupce.

Fyzické osoby musí označit jménem a příjmením, bydlištěm, rodným číslem (popř. datem narození), případně i identifikačním číslem a sídlem, pokud se jedná o fyzickou osobu podnikající.[19] Navrhovatel zároveň označí zástupce účastníků, pokud o nich má povědomí. Pokud je zástupcem účastníka advokát, uvede jeho jméno, příjmení, označení jako advokáta, evidenční číslo České advokátní komory a sídlo. Pokud je účastník v řízení zastoupen, zmocnění musí vždy plynout z přiložené procesní plné moci.

Pokud je účastníkem právnická osoba, je navrhovatel povinen uvést její obchodní firmu a právní formu[20], sídlo, identifikační číslo, stejně tak údaje o jejím zápisu do obchodního rejstříku, jedná-li se o spor plynoucí z obchodněprávních vztahů.

Pokud je účastníkem řízení stát, musí jej navrhovatel označit jako „Česká republika“ a přesně označit organizační složku státu, nebo úřad[21], který bude za stát v řízení vystupovat. V případě, že navrhovatel uvede pouze příslušnou organizační složku, je soud oprávněn postupovat formalisticky a řízení zastavit.[22] V současné praxi však převládá výzva soudu k odstranění této vady postupem v ust. § 43 OSŘ.

Požadavek zákonodárce na co nejpřesnější označení účastníků řízení reflektuje nepřípustnost záměny účastníka za jinou osobu, neboť soudu musí být bez pochyb evidentní, s jakou osobou má v řízení jednat. Pokud soud sezná, že označení účastníků je neurčité, či nesrozumitelné, pokusí se tuto vadu zhojit postupem v ust. § 43 OSŘ.[23] Jestliže se soudu nepodaří dospět k řádnému označení účastníků, řízení zastaví pro nedostatek legitimace.

---

[19] Označení identifikačním číslem však není nezbytnou náležitostí návrhu, shodně viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9.12.1998, sp.zn. 31 Cdo 175/98.

[20] Ust. § 132 OZ

[21] V některých případech dle zákona č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových ve znění účinném ke dni 16.3.2015.

[22] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.10.2002, sp.zn. 21 Cdo 366/2002, který říká: *„Stát se podle úpravy účinné od 1.1.2001 uvádí v žalobě jako účastník řízení označením státu („Česká republika“) a příslušné organizační složky, která za stát před soudem vystupuje. Organizační složka státu nemá způsobilost být účastníkem řízení. Označil-li žalobce v žalobě za účastníka řízení přesně, určitě a srozumitelně jen organizační složku státu, soud řízení podle ustanovení § 104 odst. 1 OSŘ zastaví.“*

[23] Nález Ústavního soudu ze dne 29.6.1995, ve věci sp. zn. III. ÚS 74/94, zní: *„Dle názoru Ústavního soudu způsobilost být účastníkem řízení je procesní podmínkou, kterou soud zkoumá z úřední povinnosti a jejíž nedostatek vede k zastavení řízení. Zkoumat ji musí toliko s dáním možnosti žalobci věc napravit (jistěže ne poukazem na toho, kdo má být jako žalovaný uveden).”*

Další zákonné náležitosti směřují na gros celého podání, neboť navrhovatel musí v návrhu uvést podstatu celého nadcházejícího řízení, tedy čeho se na odpůrci domáhá a tvrdit skutečnosti, na základě kterých lze jeho uplatněný nárok odvodit.

Navrhovatel musí zejména dbát toho, aby pečlivě vylíčil **skutečnosti rozhodné**. Jsou to totiž tvrzení navrhovatele, ze kterých má srozumitelně, jednoznačně a přehledně vyplynout oprávněnost jeho nároku. Navrhovatel by měl výstižně popsat skutkového okolnosti případu a uvést vše, co může být relevantní pro rozhodnutí soudu, plní tak svojí povinnost tvrzení ve smyslu ust. § 101 odst. 1 písm. a) OSŘ.

K veškerým svým tvrzením by navrhovatel měl být schopen navrhnout i potřebné **důkazy**, které je stvrdí, a má-li je k dispozici, předloží je soudu spolu s žalobou. Za důkazy občanský soudní řád považuje: *„Všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci, zejména výslech svědků, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny, ohledání a výslech účastníků.“*[24]. Veškeré důkazy hodnotí soudce volně dle své úvahy, a to každý jednotlivě a přitom ve vzájemné souvislosti.[25] Obecně platí, že některé skutečnosti, není třeba dokazovat[26]. Jsou jimi zejména notoriety[27] a právní domněnky[28]. Nad to platí i obecná zásada iura novit curia.[29]

Posledním a zároveň nejdůležitějším požadavkem na obsah žaloby je návrh, čeho se navrhovatel domáhá. Tato část žaloby se nazývá **žalobní petit** a tradičně se nachází v samém závěru žaloby. Žalobce v petitu vymezuje svůj konečný návrh formou výroku rozsudku, v ideálním případě by tak soud mohl plně převzít žalobní petit a žalobě vyhovět. V zásadě je nárok žalobce petitem pevně ohraničen a soud je tímto rozsahem vázán.[30] Žalobce je pánem sporu[31] a je tedy pouze na něm, jak s žalobou disponuje a v jaké výši svůj nárok žádá.

---

[24] Ust. § 125 OSŘ
[25] srov. WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 77.
[26] Ust. § 121 OSŘ
[27] Všeobecně známa skutečnost, např. pojem dohoda.
[28] Ve stanovených případech druh presumované právní skutečnosti, která se pokládá za existující, pokud nastala skutečnost jiná.
[29] Zásadu „soud zná právo“ chápejme ve dvou rovinách a to zaprvé ve smyslu, že je pouze na soudu, aby provedl právní kvalifikaci dané věci na základě skutečností tvrzených v řízení účastníky a jimi předložených důkazů, a zadruhé je tato zásada úzce spjata s povinností soudu znát obsah právních předpisů a tedy nepožadovat jejich existenci dokazováním jako právních skutečností.
[30] *Ne ultra petita vartium*. Ovšem neplatí to bezpodmínečně, soud se v určitých případech může od petitu odchýlit, tj. přisoudit více nebo něco jiného, viz ustanovení § 153 odst. 2 OSŘ.
[31] *Autor dominus litis*

Žalobní petit musí být vždy přesný, srozumitelný a určitý jak ve smyslu objektivním[32], tak i subjektivním[33].

„*Údaj o tom, čeho se žalobce žalobou domáhá (tzv. žalobní petit), musí být přesný, určitý a srozumitelný. Soud totiž musí za řízení zcela přesně vědět, o čem má jednat a rozhodnout, neboť nesmí - s výjimkou případů uvedených v ustanovení § 153 odst. 2 o.s.ř. - účastníkům přiznat jiná práva a uložit jim jiné povinnosti, než jsou navrhovány. Kdyby žalobce vymezil v žalobě žalobní petit nepřesně, neurčitě nebo nesrozumitelně, převzetí takového petitu do výroku soudního rozhodnutí by mělo za následek, že by rozhodnutí soudu nebylo (z materiálního hlediska) vykonatelné. Přesný, určitý a srozumitelný žalobní petit není jen vyjádřením formálních náležitostí žaloby, ale je zcela nezbytným předpokladem pro to, aby soudní rozhodnutí bylo (z materiálního hlediska) vykonatelné a aby tak nastaly právní účinky, které žalobce zahájením řízení sledoval. Požadavek, aby ze žaloby bylo patrno, čeho se žalobce domáhá, současně nelze vykládat tak, že by žalobce byl povinen učinit soudu návrh na znění výroku jeho rozsudku. Ustanovení § 79 odst. 1 věta druhá o. s. ř žalobci neukládá formulovat návrh výroku rozsudku soudu, ale jen to, aby ze žaloby bylo patrno, čeho se domáhá. Žalobce uvede, čeho se domáhá, i tehdy, jestliže v žalobě přesně, určitě a srozumitelně označí (tak, aby to bylo možné z obsahu žaloby bez pochybností dovodit) povinnost, která má být žalovanému uložena rozhodnutím soudu (požaduje-li ve smyslu § 80 písm. b) o. s. ř., aby bylo rozhodnuto o splnění povinnosti, která vyplývá ze zákona, z právního vztahu nebo z porušení práva), nebo způsob určení právního vztahu, práva nebo právní skutečnosti (požaduje-li ve smyslu ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř. nebo podle zvláštních právních předpisů určení, zda tu právní vztah, právo nebo právní skutečnost je či není).*”[34]

V praxi je zcela běžné, že žalobce nežádá jediný konkrétní nárok, ale může požadovat nároků více a společně je formulovat v tzv. složeném petitu, jde o kumulaci nároků. Jiný případ objektivní kumulace se vztahuje k situaci, kdy se více nároků v žalobě neuplatňuje současně vedle sebe, ale rozsudkem je přiznán pouze jeden z

[32] Musí být výslovně vymezena práva a povinnosti, kterých se žalobce domáhá.
[33] Nutnost označení osob, které jsou petitem dotčeny.
[34] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2.6.2009, sp.zn. 30 Cdo 3364/2008

požadovaných nároků, případně jen jeden nárok bude vydobyt.[35] Tyto zvláštní případy jsou pak formulovány eventuálním nebo alternativním petitem.

Zaprvé může žalobce formulovat tzv. eventuální petit, kterým se domáhá splnění určité primární povinnosti[36], a není-li objektivně možné, aby byla splněna (např. domáhá se věci, která v době rozhodnutí již neexistuje), žádá žalobce jako eventualitu splnění povinnosti jiné[37].

Druhou možností uplatnění vícero nároků je formou alternativního petitu, který nachází uplatnění v situaci, kdy je žalovaný oprávněn si vybrat z vícero způsobů splnění povinnosti, které plynou buď z právního předpisu nebo smlouvy. Žalovaný si tak zvolí jednu z alternativ, jak bude plnit, a to již v průběhu řízení, od volby však není oprávněn později odstoupit.[38] Pokud si žalovaný žádnou alternativu nezvolí, soud mu ve výroku rozsudku uloží splnit všechny alternativy, přičemž splněním jedné se jeho povinnost zaniká, resp. je splněna.

Zvláštní třetí možností formulace petitu je tzv. alternativa facultas.[39] Žalobce se domáhá určitého primárního plnění, avšak zároveň navrhne, aby mu žalovaný poskytl jiné (tradičně peněžité) plnění, než které mezi nimi bylo sjednáno původním závazkem, resp. plyne ze zákona. Splněním zaniká žalobcův nárok na primární plnění, přestože jedině ten je předmětem žaloby. K. Svoboda s existencí takové formulace žalobního petitu nesouhlasí a říká: *„Ke vložení alternativy facultas do soudního verdiktu může dojít jen tehdy, když žalovaný na nabídku žalovaného na změnu původního závazku přistoupí. Tedy jen tehdy když mezi účastníky během řízení dojde k novaci původní smlouvy nebo k dohodě o narovnání. Pokud ovšem k takové dohodě dojde, přeměňuje se původní alternativa facultas popsaná v původní žalobě na alternativní žalobní petit. Proto se domnívám, že soudy by do svých verdiktů tzv. alternativu facultas neměly pojímat. Pokud tak učiní, aniž by žalovaný s takovým postupem souhlasil, nepřípustně zasahují do subjektivních práv a povinností mezi účastníky.“*[40].

[35] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 39.
[36] *Primární petit*
[37] *Sekundární petit*
[38] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 40.
[39] *Alternativní zmocnění*
[40] SVOBODA, K. *Žaloba v civilním řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 117.

Závěrem této kapitoly si dovoluji shrnout, že obsahové náležitosti žaloby jsou její esenciální nezbytností, kdy při jejich absenci není schopna vyvolat kýžené procesní účinky a soud jí pro nedostatek náležitostí, které nebudou dodatečně zhojeny, nebude oprávněn projednat. *„Obsahové náležitosti žaloby je v ní třeba uvést takovým způsobem, aby z jejího obsahu jednoznačně vyplývaly, popřípadě aby je bylo možné bez jakýchkoliv pochybností z textu žaloby dovodit. Nezáleží na tom, v jakém pořadí nebo uspořádání jsou v žalobě uvedeny."*[41].

[41] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.9.2002, sp.zn. 29 Odo 421/2002

4. Účinky podání žaloby

S podáním žaloby, resp. s jejím doručením soudu, jsou bezpodmínečně spojeny účinky, které nastanou. Účinky můžeme dělit na hmotněprávní a procesněprávní dle oblasti, které se týkají. Bezprostředním účinkem podané žaloby je zahájení soudního řízení.[42]

4.1. Hmotněprávní účinky

Stěžejním hmotněprávním účinkem zahájeného soudního řízení je jeho **vliv na běh hmotněprávních lhůt**, a to na lhůt promlčecích[43] i prekluzivních[44]. Na začátku řízení však není jasné, zda-li se daná lhůta vlastně přerušuje nebo se staví, tato skutečnost závisí až na výsledku sporu.

Ke stavění promlčecí lhůty dojde, bude-li právo uplatněno žalobcem u příslušeného orgánu veřejné moci (nejčastěji u soudu[45]) včas.[46] Mimo to musí žalobce v takovém řízení aktivně pokračovat[47], není proto přípustné, aby svými procesními úkony obstruoval řádný průběh soudního řízení.[48]

Promlčecí lhůta se znovu rozbíhá až po meritorním rozhodnutí ve věci samé. V případě neúspěchu žalobce navazuje tam, kde před zahájením soudního řízení ustala a dál plyne její nevyčerpaná část. V případě, že žalobce uspěje (ve sporu zvítězí), promlčecí lhůta se přerušuje a dnem vykonatelnosti rozhodnutí začíná běžet nově v délce deseti let.[49]

---

[42] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979., s.47

[43] Promlčení spočívá v tom, že není-li právo vykonáno v určité lhůtě, dlužník po uplynutí této lhůty není povinen věřiteli plnit. Subjektivní právo věřitele ovšem nijak nezaniká.

[44] V určitých případech stanovených zákonem, kdy není subjektivní právo v určité lhůtě věřitelem vykonáno, toto právo zcela zaniká a nelze již po dlužníkovi ničeho vymoci. Takový zánik práva se nazývá prekluze.

[45] *„Právo je uplatněno včas i v případě, že daná věc nespadá do pravomoci soudů, případně zda-li má soudnímu řízení předcházet řízení jiné“* (viz LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, s 2267.)

[46] Nejzazším termínem je poslední den promlčecí lhůty, přičemž tento den musí být podání doručeno (nikoliv odesláno) příslušnému orgánu.

[47] Ust. § 648 OZ

[48] Např. žalobce vezme žalobu zpět, neopraví, či nedoplní příslušné podání atd.

[49] Ust. § 640 OZ

4.2. Procesněprávní účinky

Zahájením soudního řízení vzniká nový **trojstranný právní vztah** mezi žalobcem, žalovaným a soudem, kdy soud je povinen ve věci autoritativně rozhodnout a zasáhnout tak do individuálních vztahů mezi účastníky.[50] Každý právní vztah obsahuje nezbytně určitá práva a povinnosti a tento není výjimkou.

Mezi základní procesní povinnosti soudu na začátku řízení patří zkoumat náležitosti podané žaloby, vyzvat k její opravě či doplnění, doručit žalobu ostatním účastníkům řízení a vyzvat žalobce k zaplacení soudního poplatku, pokud se tak doteď nestalo.[51] Soud musí dále dbát o to, aby byla věc projednána a rozhodnuta co nejrychleji, a zároveň po celou dobu řízení usiluje a vede účastníky k jejímu smírnému řešení.[52] Pokud to shledá za vhodné, může stranám nařídit setkání s mediátorem a řízení přerušit na dobu nejvýše tří měsíců.[53]

Povinnosti účastníka občanský soudní řád vymezuje stroze jako povinnost tvrdit všechny skutečnosti významné pro rozhodnutí, plnit důkazní povinnost a dbát pokynů soudu.[54] Naopak práva účastníků řízení jsou úzce spojena se základními zásadami civilního procesu, které se prolínají soudním řízením a je jich celá řada. Předně si dovolím zmínit právo účastníka na projednání jeho věci nezávislým a nestranným soudem, který ctí princip předvídatelnosti práva. Je to právo účastníka na obdobné rozhodnutí jako jiného právního případu, který se shoduje v podstatných znacích a to jak v hmotných, tak procesních otázkách.[55]

Zásada **perpetuatio fori**, tj. trvání příslušnosti[56] je také považována za procesněprávní účinek podané žaloby. Spočívá v zachování příslušnosti soudu, který byl k projednání věci oprávněn při jejím zahájení po celou dobu řízení i v případě, kdy by se v průběhu řízení změnily okolnosti natolik, že by příslušným nadále nebyl.[57]

---

[50] SVOBODA, K. *Žaloba v civilním řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s.210.
[51] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 49.
[52] Ust. § 100 odst. 1 OSŘ
[53] Ust. § 100 odst. 2 OSŘ
[54] Ust. § 101 odst. 1 OSŘ
[55] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 72.
[56] Ust. § 11 OSŘ
[57] Výjimku z tohoto pravidla tvoří přikázání věci jinému soudu z důvodu podjatosti všech soudců u příslušného soudu, viz ust. § 12 odst. 1 OSŘ, nebo je-li to vhodné, viz ust. § 12 odst. 2 OSŘ, případně z důvodu šetření zájmů určité osoby dle ust. §5 ZŘS.

Klíčovým procesněprávním účinkem žaloby je vznik překážky **litispendence**, neboli překážky zahájeného řízení pro jiné řízení v téže věci. Při posuzování totožnosti věci soud zkoumá, zda-li je dána totožnost účastníků a totožnost žalobního nároku. Totožnost účastníků je dána tehdy, pokud v obou řízeních vystupují tytéž osoby, přičemž není rozhodné, zda na straně žalobce, nebo na straně žalované. Totožnost nároku, je pak identická v případě, je-li shodný nejen žalobní petit, nýbrž i meritorní odůvodnění žaloby, tj. žalobcem tvrzený skutkový stav.[58] Překážka litispendence je neodstranitelným nedostatkem procesní podmínky a řízení musí být vždy zastaveno.[59] Více o ní v souvislosti s konkrétními druhy žalob uvedu v jiné části této práce.

[58] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 51.
[59] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s.50.

5. Dispozice žalobou

Civilní sporné řízení je ovládáno dispoziční zásadou a dává tak možnost účastníkům řízení, zejména tedy žalobci, s řízením nakládat. Potřeba dispozice s řízením pak může vyvstat z různých objektivních, či subjektivních okolností, a je výhradně na procesních stranách, zda-li se rozhodnou tyto skutečnosti promítnout do probíhajícího soudního řízení. Základními dispozičními úkony účastníků, které upravuje občanský soudní řád v ust. § 95 až § 99 jsou změna žaloby, zpětvzetí žaloby, vzájemný návrh (vzájemná žaloba) a soudní smír. První tři zde stručně vymezím.

5.1. Změna žaloby

Změna žaloby je jednostranný procesní úkon, ke kterému je oprávněn výhradně žalobce. Žalobci je umožněno, aby v průběhu prvoinstančního řízení[60] disponoval s předmětem žaloby a měnil jej dle svého uvážení. Tato dispozice však není absolutně volná, neboť změnu žaloby musí vždy připustit soud. Soud může změnu žaloby zamítnout jen v případě, „*jestliže by výsledky dosavadního řízení nemohly být podkladem pro řízení o změněném návrhu*.“[61]. Takové ustanovení je reflexí zásady procesní ekonomie, kdy soud považuje za neúčelné zmařit veškeré své doposud vykonané úkony pro případ, kdy by výsledky z nich plynoucí již nemohl v řízení užít. Je třeba zmínit, že proti takovému usnesení se nelze odvolat[62], je tedy zcela na uvážení soudu, zda změnu žaloby zhodnotí jako účelnou. Zákon nevyžaduje, aby se změnou žaloby souhlasil žalovaný, postačí, aby byl o změně žaloby řádně informován a tento změněný návrh mu byl doručen do vlastních rukou.

Změna žaloby je takový procesní úkon, kterým žalobce vymezuje nově předmět řízení a může se domáhat buď změny výše žalobního nároku na základě totožného skutkového stavu, nebo totožného nároku dle změněného tvrzeného skutkového stavu.[63] Změnou žalobního nároku může žalobce žádat, aby bylo přisouzeno

[60] V odvolacím řízení nelze uplatnit nový nárok (ust. § 216 odst. 2 OSŘ), ani tvrdit nové skutečnosti (ust. § 205a OSŘ).
[61] Ust. § 95 odst. 2 OSŘ
[62] Ust. § 202 odst. 1 písm. d) OSŘ
[63] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.5.2010, sp. n. 26 Cdo 1673/2009

více, tedy svůj nárok rozšíří[64] (zpravidla u peněžitého plnění), nebo aby bylo přisouzeno něco jiného.[65] Pokud by se žalobce domáhal přisoudit méně než v původním znění žaloby, bude se jednat vždy o částečné zpětvzetí[66], nikoliv o změnu žaloby.

U změny skutkové stavu rozlišujeme, zda-li se jedná pouze o doplnění (upřesnění) žaloby, nebo zda-li dochází k podstatné změně skutkových tvrzení, na základě které lze věc odlišně právně kvalifikovat. Takové posouzení náleží výhradně soudu, neboť není na účastnících řízení, aby právně kvalifikovali předmětný spor, ale je to soud, který zná právo.

Se změnou žaloby je spojen i vliv na běh hmotněprávních lhůt, neboť promlčecí lhůta u nároku nově uplatněného ve změněné žalobě se přerušuje právě až ve chvíli, kdy je doručen návrh na změnu žaloby soudu, nikoliv podáním žaloby ve znění původním.

5.2. Zpětvzetí žaloby

K dispozičnímu úkonu zpětvzetí žaloby je oprávněn taktéž pouze žalobce. Žalobce svým jednostranným jednáním dává soudu a ostatním účastníkům řízení najevo, že již nemá zájem na pokračování řízení a nestojí o rozhodnutí soudu. Žalobce je oprávněn vzít žalobu zpět zčásti nebo zcela.[67] K návrhu na zpětvzetí žaloby není třeba souhlasu soudu, avšak oproti změně žaloby je nezbytný souhlas žalovaného. Nesouhlasí-li žalovaný z vážných důvodu se zpětvzetím žaloby, soud rozhodne, že zpětvzetí návrhu není účinné a v řízení pokračuje, resp. pokračuje v něm po nabytí právní moci usnesení o neúčinnosti návrhu na zpětvzetí.[68] Typickým důvodem žalovaného k neudělení souhlasu je jeho eminentní zájem na vyjasnění sporného právního vztahu mezi ním a žalobcem, neboť nemá jistotu, zda by obdobnému řízení nemusel v budoucnu čelit znovu. Není ani vyloučeno, že se z průběhu dosavadního řízení jeví právo žalovaného jako pravděpodobnější a lze tak důvodně předpokládat, že

[64] *Kvantitativní změna žalobního petitu*
[65] *Kvalitativní změna žalobního petitu*
[66] Nález Ústavního soudu ze dne 3.10.2000, sp.zn. II. ÚS 20/99
[67] Pokud žalobce vezme návrh zpět v plném rozsahu, soud řízení zcela zastaví. Pokud jej vezme zpět částečně, soud zastaví řízení pouze v této části a ve zbylé části návrhu v řízení pokračuje, viz ust. § 96 odst. 2 OSŘ.
[68] Ust. § 96 odst. 3 OSŘ

bude ve sporu úspěšný, žalobce se přitom zpětvzetím návrhu snaží nepříznivému výsledku účelově vyhnout.

Lze se ztotožnit i s názorem Nejvyššího soudu, který říká: *„Relevantní vážné důvody, pro které by zpětvzetí nemělo být účinné, a o žalobě by mělo být rozhodnuto meritorně, jsou dány zejména tam, kde řízení mohlo být zahájeno i bez návrhu, a v řízení sporném především tehdy, kdy řízení mohlo být zahájeno i na návrh druhé strany občanskoprávního vztahu nebo má-li žalovaný jiný (např. morální) důvod pro požadavek, aby řízení skončilo rozhodnutím ve věci samé.“*[69].

Souhlas žalovaného se zpětvzetím žaloby však není vyžadován, pokud žalobce vezme návrh zpět ještě před začátkem jednání, tím však není myšleno zahájení prvního jednání ve věci samé, nýbrž sdělení předmětu projednávané věci soudem.[70] Žalobu lze vzít zpět v průběhu celého řízení, a také až po meritorním rozhodnutí, pokud takový rozsudek dosud není pravomocný, poté již žalobu nelze vzít zpět. [71]

Závěrem této podkapitoly je třeba dodat, že zpětvzetí žaloby nemá za důsledek zánik oprávnění žalobce domáhat se tohoto subjektivního práva. Žalobce se může pochopitelně obrátit na soud novou žalobou s totožným nárokem znovu, neboť ač je usnesení o zastavení řízení rozhodnutím konečným, nevzniká překážka věci rozsouzené.

5.3. Vzájemná žaloba

„Vzájemnou žalobou je žaloba, kterou v průběhu již započatého řízení podává žalovaný proti žalobci a kterou se žalovaný domáhá ochrany svého porušeného či ohroženého práva.“[72].

Vzájemnou žalobou jedině žalovaný vůči žalobci aktivně uplatňuje své nároky (svou pohledávku) v řízení a jde tak nad rámec jiných instrumentů, které mohl v řízení uplatnit. Institut mimo jiné reflektuje zásadu procesní ekonomie, neboť dává možnost žalovanému, aby svůj nárok uplatnil v jediném řízení a nezatěžoval soud další žalobou.

K tomu, aby mohla být vzájemná žaloba připuštěna a projednána v rámci jednoho řízení je třeba, aby byly splněny podmínky ve smyslu ust. § 112 OSŘ o spojení

[69] Usnesení Nejvyšší soudu ze dne 25.7.2003, sp.zn. 26 Cdo 682/2003, shodně i nález Ústavního soudu ze dne 16.1.2003, sp.zn. III. ÚS 210/02
[70] Nález Ústavního soudu ze dne 15.1.1998, sp. zn. III. ÚS 118/79
[71] Usnesení Ústavního soudu ze dne 9.1.2002, sp.zn. I. ÚS 264/01
[72] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 86.

věcí. V některých případech je totiž společné projednání vyloučeno, například je-li k projednání věci výlučně příslušný jiný soud[73], nebo je-li spojení zkrátka neúčelné. Z hlediska procesního se však jedná o dvě rozdílně samostatné žaloby, ač je v nich často rozhodováno jediným rozsudkem. Zastavení řízení o jedné z žalob proto není překážkou pokračování řízení o žalobě druhé.

S vzájemnou žalobou souvisí i námitka započtení (hmotněprávní kompenzace) pro případ peněžitého plnění. Námitkou započtení žalovaný v řízení uplatňuje svoji pohledávku vůči žalobci. Pokud výslovně[74] požaduje, aby mu bylo přisouzeno více, než požadoval žalobce, soud jeho návrh pouze v té části, v níž návrh žalobce překračuje, posoudí jako vzájemnou žalobu.[75]

V části, kde nárok žalovaného nepřekračuje pohledávku žalobce ji soud posoudí jako obranu proti návrhu. Pokud tak žalovaný žádá přisoudit stejnou částku, či méně (zcela nezávisle na skutečné výši předmětné pohledávky), soud takový návrh vždy posoudí jako obranu proti návrhu.

[73] Ust. § 88 a ust. § 89 OSŘ
[74] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2.6.1998 sp. zn. 2 Cdon 1506/96
[75] Na návrh se hledí, jako na běžnou žalobu, žalobce je tedy povinen tvrdit skutečnosti rozhodné, navrhnout důkazy, vymezit petit, zaplatit soudní poplatek atd.

6. Druhy žalob

V platném a účinném znění občanského soudního řádu již nadále nenajdeme výčet jednotlivých druhů žalob. Bylo tomu tak v jeho znění do 31.12.2013 (dále jen „starý OSŘ“), kdy byl ve zmíněném předpise (ust. § 80 OSŘ) demonstrativní výčet základních typů žalob obsažen.

V ustanovení bylo určeno, jakého rozhodnutí se lze žalobou domáhat, bylo jím rozhodnutí o osobním stavu (statusová žaloba), o splnění povinnosti (žaloba na plnění) a o určení, zda tu právo nebo právní vztah je či není (určovací žaloba). Novela provedená zákonem č. 293/2013 Sb., však i tento strohý výčet zcela vypustila.

Absence výčtu druhů žalob v zákonném předpise je však opodstatněná a ničemu nevadí, neboť se jednalo o výčet bez pochyb značně demonstrativní a praxí bylo zcela samozřejmě připuštěno, aby mohl být uplatněn i návrh, který nebylo možné pod určitou zákonnou kategorii podřadit.

Ustanovení § 80 OSŘ bylo novelou upraveno ve smyslu, že nyní pouze vymezuje zvláštní předpoklad pro podání žaloby určovací a zní: „*Určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, se lze žalobou domáhat jen tehdy, je-li na tom naléhavý právní zájem*.“. Lze tak dovodit, že prokázání naléhavého právního zájmu je rozhodnou hmotněprávní podmínkou úspěchu určovací žaloby a bez jeho prokázání bude žaloba zamítnuta, je proto nezbytné, aby žalobce naléhavý právní zájem tvrdil již v samotné žalobě. Více k tomu v samostatné kapitole této práce.

Dle teorie lze žaloby třídit na základě několika aspektů. Zrcadlí to skutečnost, že žaloby lze užít k ochraně rozličných subjektivních práv a je možno se na soud obracet s různými požadavky. Jednotlivé žaloby pak můžeme odlišovat dle obsahu petitu (žalobního návrhu), dle hmotněprávního důvodu (resp. svého označení) a dle právního účinku rozsudku.

V této souvislosti se velmi stručně vyjádřím k základním teoriím žalobního práva, a to k teorii materiálněprávní a k teorii abstraktního žalobního práva, která je aktuální dnes. Tyto teorie se zabývaly vztahem hmotného a procesního práva při uplatnění nároku.

První, materiálněprávní pojetí, definuje názor, že žaloba je projevem subjektivního hmotného práva, tedy jeho přirozeným vývojem, resp. následkem a

obranou v momentě, kdy je konkrétní právo porušeno. K uplatnění takové žaloby je proto vždy nutná existence daného subjektivního práva v právním řádu a jeho následné porušení. Materiálněprávní teorie je ovšem jednoduše zpochybnitelná a v praxi nebyla dlouhodobě udržitelná. Snadné zpochybnění demonstruje i A. Winterová slovy: *„Tuto teorii, která činí z práva žalovat pouhý projev hmotného práva, je snadné zpochybnit prostým argumentem, totiž otázkou: Na základě čeho žaluje ten, kdo žádné subjektivní právo nemá? Vždyť právě otázka, zda zde je, či není subjektivní porušené právo, je otázkou, kterou má soud vyřešit.“*[76] , přičemž dále konstatuje, že pokud soud danou žalobu zamítne s tím, že subjektivní právo žalobce narušeno nebylo, zůstává nevyřešena otázka na základě čeho byla žaloba podána. Shodně se vyjadřuje i K. Svoboda: *„Žalobce získává své procesní postavení již samotným podáním formálně bezvadné žaloby, aniž by jeho tvrzení musela mít oporu v objektivní realitě. Takže pozice žalobce, jež mu za určitých okolností může přinést úspěch ve sporu, se od původního hmotněprávního vztahu vůbec nemusí odvíjet. Takový hmotněprávní vztah dokonce nemusí ani existovat.“*[77].

Oproti tomu dnešní teorie abstraktního žalobního práva zcela odděluje hmotněprávní základ možnosti žalovat a žalobní právo vymezuje jako absolutní právo jednotlivce vůči státu na poskytnutí soudní ochrany, bez ohledu na skutečnost, zda má jeho nárok oporu v hmotném právu.

Pokud bychom se rozhodli třídit žaloby striktně ve smyslu materiálněprávním, jejich jednotlivé druhy odvodíme jen z hmotněprávních důvodů, tedy budeme dělit na žaloby vlastnické, žaloby dědické a tak dále. Pokud se naopak zcela odprostíme od hmotného práva a zaměříme se výhradně na právní účinky, které rozsudek ve věci bude mít, dospějeme k dělení na žaloby, které směřují buď ke konstitutivnímu nebo k deklaratornímu rozhodnutí.[78]

V našem právním prostředí tradičně třídíme žaloby podle obsahu petitu, což je třetí typický způsob možnosti třídění. Takové třídění vlastně spočívá ve vytyčení, čeho se žalobce může žalobou domáhat. Dle mého názoru v sobě takové pojetí částečně

[76] WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2014, s.190.
[77] SVOBODA, K. *Žaloba v civilním řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 4.
[78] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 53 a s. 69.

obsahuje oboje výše zmíněné, jedná se tak o kombinaci materiálních i procesních aspektů žaloby. Dle obsahu petitu rozlišuje v zásadě čtyři základní druhy žalob:[79]

1. Žaloba na plnění
2. Žaloba na určení
3. Žaloba na založení, změnu, či zrušení právního vztahu
4. Žaloba (resp. návrh) statusová

Někteří teoretici dále dovozují existenci i tzv. procesních žalob, které mají svůj základ v procesních předpisech a určitým způsobem jsou vázány na vztahy, o kterých se jedná v primárním řízení, přičemž jejich vyřešení má na toto řízení vliv.[80] Já však souhlasím s názorem, že označení procesní žaloba není přesné. Mám za to, že tyto žaloby, ač jsou odvozeny od určitého procesního ustanovení, jsou svojí povahou vždy žalobami na určení, nesouhlasím proto, aby je bylo nutné považovat za další kategorii žalob.[81]

V teorii se však lze setkat i s jiným pojetím třídění žalob než výše zmíněným. Představím koncept K. Svobody, který rozlišuje žaloby na plnění a dále je dělí s ohledem na skutečnost, zda je rozsudek závazný inter partes (např. žaloby z obligačních vztahů), či erga omnes (např. ve věcech práv porušených nekalosoutěžním jednáním). V tomto duchu dělí i určovací žaloby. Za další kategorie považuje tradičně žaloby o osobním stavu, konstitutivní žaloby a nesporné žaloby. Závěrem odděluje procesní žaloby (ve smyslu, který jsem zmínila výše) a žaloby, které mají přivodit účinky v budoucnu (např. kdy se žalobce domáhá plnění, které má být postupně splatné v budoucnosti).[82]

V této kapitole krátce zmíním ještě jeden zvláštní typ žaloby a tou je žaloba hromadná. Hromadnou žalobu však nelze tradičně kategorizovat s ohledem na požadované plnění, či určení, ale její specifikum spočívá v tom, že *„shodné nároky ze*

[79] WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2014, s. 202.
[80] Např. SVOBODA, K. *Žaloba v civilním řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 243. Stejně tak *Občanský soudní řád: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 291.
[81] Přesto, že se jedná o svým způsobem určovací žaloby, není u nich třeba prokazování naléhavého právního zájmu, neboť ten je odvozen přímo z daného procesního předpisu. Více o tomto v příslušné kapitole práce.
[82] SVOBODA, K. *Žaloba v civilním řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 148-153.

shodného právního důvodu vznikají většímu, dokonce i neurčitému okruhu osob, a tedy i potřeba soudní ochrany může shodně vznikat více subjektům.“[83].

Hromadná žaloba je pak procesním nástrojem k ochraně a k uplatnění takových nároků, přičemž typické pro ni je, že účinky rozhodnutí se pak mohou vztáhnout i na osoby, jež se řízení vůbec neúčastnily.[84] V praxi se s nimi lze setkat např. v souvislosti s ochranou spotřebitelů či ve věcech práv porušených (či ohrožených) nekalosoutěžním jednáním. Vzhledem k velmi obsáhlé problematice a komplikovanosti institutu se jimi však v této práci nebudu vůbec zabývat.

V následujících kapitolách diplomové práce charakterizuji specifika jednotlivých druhů žalob dle tradičního třídění.

[83] PAUKNEROVÁ.; TOMÁŠEK, M. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009, s. 353.
[84] tamtéž

7. Žaloba na plnění

Žaloba na plnění je nejtypičtějším druhem civilní žaloby a směřuje k autoritativnímu uložení povinnosti žalovanému, přičemž nebude-li tato povinnost splněna dobrovolně, bude rozsudek[85] zároveň exekučním titulem pro výkon takového rozhodnutí.[86] Řízení, v němž soud uloží povinnost žalovanému k určitému plnění, musí být zahájeno výhradně na návrh.

Nárok, kterého se žalobce domáhá, plyne buď z právního předpisu, právního vztahu (konkrétního hmotněprávního vztahu mezi žalobcem a žalovaným), nebo z porušení práva.

K tomu, aby žalobce mohl své právo uplatnit u soudu, musí být aktivně legitimován. Aktivní věcná legitimace je přiznána osobě, která je účastníkem hmotněprávního vztahu o němž má býti rozhodováno, tvrdí-li a prokáže, že jí svědčí určité konkrétní subjektivní právo.

Žalobce se na žalovaném může domáhat povinnosti něco dát (dare)[87], něco konat (facere), něčeho se zdržet (omittere)[88] nebo něco strpět (pati).

V zásadě se lze domáhat splnění jakékoliv povinnosti, patří-li rozhodování o ní do pravomoci civilního soudu.[89] Soud tak musí dbát toho, aby každá jím uložená povinnost byla materiálně vykonatelná a objektivně vynutitelná. Proto v pozitivní právní úpravě musí nutně existovat i odpovídající způsob výkonu takového rozhodnutí,[90] neboť rozsudek vyhovující žalobě na plnění musí být nedílně i vynutitelný.[91]

S materiální vykonatelností rozsudku souvisí i značný důraz, který je v praxi kladen na kvalitu žalobního petitu. Petit musí být jasný, určitý a musí z něj jednoznačně vyplývat čeho se žalobce domáhá.

Domáhá-li se žalobce zaplacení určité částky, musí být vždy přesně uvedena její výše a rozsah, přičemž se nelze odkázat na znalecký posudek, který by měl být

[85] Případně platební rozkaz.
[86] SCHELLEOVÁ, I.; SCHELLE K. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 329.
[87] Zde řadíme reivindikační žalobu na vydání věci.
[88] Např. negátorní (zápůrčí) žaloba.
[89] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 55.
[90] Ust. § 258 odst. 2 OSŘ a ust. § 59 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti
[91] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 55.

v řízení eventuálně vypracován, ani se nelze odkázat na úvahu soudu[92], či se zavázat k dodatečnému doplnění žaloby. Totéž platí i pro přesné vyčíslení peněžitého plnění uplatněného z důvodu náhrady škody.[93]

K míře určitosti žalobního petitu u žaloby na plnění se vyjadřuje i K. Svoboda a dochází k závěru, že za absolutně určitý lze považovat jedině petit, kterým žalobce požaduje pouze zaplacení jistiny bez toho, aniž by uplatnil právo na zaplacení úroků z prodlení. V ostatních případech považuje žalobní petit jistou mírou vždy za neurčitý.[94]

K nezbytné materiální vykonatelnosti rozsudku se opakovaně vyjadřuje i Nejvyšší soud: *„Údaj o tom, čeho se navrhovatel domáhá (žalobní petit), je neurčitý, jestliže vymezení práv a jim odpovídajících povinností v něm obsažené bylo provedeno tak, že nelze dovodit, o jaká práva a povinnosti jde, a je zřejmé, že převzetí takovéhoto petitu do výroku soudního rozhodnutí by mělo za následek jeho materiální nevykonatelnost."*[95].

Naopak judikatura Ústavního soudu se opakovaně uchyluje k názoru, že po žalobci často nelze spravedlivě a odůvodněně žádat, aby svůj žalobní nárok vymezil absolutně a nabádá obecné soudy, aby při analýze žalobního petitu přihlížely i k ostatním prvkům žaloby a posuzovaly ji komplexně jako celek.[96]

Výjimka, kdy podmínka materiální vykonatelnosti není vyžadována (tj. kdy takové rozhodnutí není možné nuceně realizovat), se váže na žaloby na nahrazení projevu vůle. K nahrazení požadovaného projevu vůle, dochází již vlastním rozhodnutím soudu, resp. právní mocí rozsudku ve smyslu ust. § 161 odst. 3 OSŘ.[97]

Ust. § 258 odst. 2 OSŘ pak taxativně upravuje způsoby výkonu rozhodnutí v řízeních, kdy je žalovanému uložena jiná povinnost než povinnost k zaplacení peněžité částky. Takové způsoby výkonu rozhodnutí jsou odvozeny od povahy uložené

---

[92] Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 8. 1993, sp. zn. 6 Cz 32/92
[93] DRÁPAL, L. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 356.
[94] SVOBODA, K. *Žaloba v civilním řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 116.
[95] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.9.2002, sp.zn. 29 Odo 421/2002, shodně i rozsudek téhož soudu ze dne 30.11.2004, sp. zn. 30 Cdo 1465/2004
[96] Srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 4.7.1996, sp.zn. III. ÚS 80/96, který zní:*"Obecné soudy se mýlí, jestliže mají za to, že výlučně jen petit sám, přesněji řečeno, že jen přesné vyčíslení nároku v penězích v něm, je pro vymezení předmětu řízení rozhodující; vymezujícími kritérii jsou též takové skutečnosti, jimiž se postihne skutek, na jehož základě je nárok uplatňován (skutkový děj), přičemž jedinou (a nezbytnou) podmínkou je, aby popis skutku byl v návrhu (žalobě) natolik individualizován, že je vyloučena jeho záměna se skutkem jiným, (...). Z uvedeného posléze vyplývá, že pro vymezení předmětu řízení (tj. závěr, čeho se navrhovatel domáhá a na základě jakých rozhodujících skutečností) je rozhodující nejen samotné návrhové žádání jako takové, ale že je nutno posuzovat návrh jako celek."*
[97] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.4.2005, sp.zn. 20 Cdo 813/2004

povinnosti a může jimi být pouze vyklizení, odebrání věci, rozdělení společné věci, či provedení prací a výkonů. *„Ukládá-li rozhodnutí, jehož výkon je navrhován, povinnost k nepeněžitému plnění, které neodpovídá některému ze způsobů výkonu rozhodnutí uvedených v § 258 odst. 2 OSŘ, jedná se o rozhodnutí, jež není z materiálního hlediska vykonatelné.“*[98].

[98] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.6.2004, sp.zn. 20 Cdo 965/2003

8. Žaloba na určení

Určovací žaloba patří mezi základní druhy žalob procesní teorie a jako každá svébytná kategorie má svá specifika, pro které je nutno ji diferenciovat. Žaloba na určení směřuje k *„autoritativnímu určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, je-li na tom naléhavý právní zájem“*[99].

V současné úpravě, kdy se platný a účinný občanský soudní řád zcela vyhýbá demonstrativnímu výčtu žalob, je zachováno jediné ustanovení upravující další speciální hmotněprávní předpoklad, kterým podmiňuje úspěšnost žaloby určovací. Novelizované ust. § 80 OSŘ říká: *„Určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, se lze žalobou domáhat jen tehdy, je-li na tom naléhavý právní zájem.“.* Zákonodárce tak dal dostatečně najevo, že přestože se vyhýbá výčtu jednotlivých druhů žalob, žaloba určovací je natolik specifická, že je nezbytné, aby předpoklad prokázání naléhavého právního zájmu na požadovaném určení byl ponechán přímo v textu zákona.

Za prvé specifikum určovací žaloby lze považovat, že jejím cílem není vydání exekučního titulu, na základně kterého by bylo určité právo vykonáno (meritorní rozhodnutí tedy není materiálně vykonatelné, jako např. u žaloby na plnění), ale domáhá se autoritativní deklarace, že určité právo existuje (pozitivní určovací petit) či neexistuje (negativní určovací petit). Záměrem žalobce tedy je postavit dané právo „najisto“.[100] Povaha takového rozhodnutí soudu je vždy deklaratorní s účinky ex tunc.

Stěžejním znakem určovací žaloby je její preventivní charakter. Preventivní účel určovací žaloby je vymezen tím, že jí lze účinně užít tam, kde s její pomocí lze zabránit stavu ohrožení práva či právní nejistoty, když k takové nápravě nelze dospět jinak. Požadované určení musí být způsobilé odstranit stav ohrožení práva nebo efektivně zajistit jistotu v právním postavení žalobce, nebude-li rozhodnutí sto takový výsledek zajistit, nebude dán naléhavý právní zájem na požadovaném určení.[101]

Určovací žalobu nelze v zásadě účinně užít ani v případě, pokud právo již bylo porušeno a lze tak žalovat na plnění. Neplatí to však absolutně, naopak existují případy, kdy není zamítnutí určovací žaloby účelné pokud žalobce prokáže, že má na daném

[99] SCHELLEOVÁ, I.; SCHELLE K. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 330.
[100] WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2014, s. 204.
[101] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.9.2008, sp.zn. 26 Cdo 942/2008

určení skutečný naléhavý právní zájem, tj. zájem praktický. Takové určení vytvoří pevný základ pro právní vztahy mezi účastníky a předejde tak případným žalobám na plnění v budoucnu, v takové situaci by určovací žaloba měla býti vždy připuštěna.

Judikatura Nejvyššího soudu také připouští možnost žádat určení existence práva do minulosti, v praxi je pak nejčastější žaloba na určení, že byl zůstavitel ke dni své smrti vlastníkem určité věci. Nejvyšší soud k tomu říká: *„Spor o tom, zda součástí dědictví po zůstaviteli je určitá věc (lhostejno, zda movitá či nemovitá) se v občanském soudním řízení typově řeší právě žalobou dědiců na určení, že zůstavitel byl v den svého úmrtí vlastníkem věci (...); je tomu tak právě proto, že je-li zde více dědiců a dědictví ohledně sporné věci nebylo vypořádáno, nemohou se dědicové bez dalšího domáhat určení, že jsou (spolu)vlastníky věci."*[102]. Specifika této konkrétní určovací žaloby nastíním v příslušné kapitole mé práce.

Otázkou praxí prozatím nevyřešenou zůstává užití určovací žaloby pro uplatnění (ochranu) práv vzniknuvších v budoucnu. Dovoluji si tvrdit, že z teoretického hlediska a s ohledem na výše zmíněný preventivní charakter určovací žaloby by takovému užití nemělo nic bránit.

V podkapitolách této časti práce vymezím pojem naléhavý právní zájem a požadavek věcné legitimace, a dále zmíním zásadní specifika účinků podání určovací žaloby. V závěrečných podkapitolách pak představím některé konkrétní určovací žaloby.

8.1. Naléhavý právní zájem

Zákonným požadavkem k tomu, aby byla určovací žaloba důvodná a především úspěšná je povinnost žalobce tvrdit a prokázat, že má tzv. naléhavý právní zájem na požadovaném určení. J. Spáčil konstatuje, že: *„S jistou licencí je možno říci, že naléhavý právní zájem zde nahrazuje aktivní věcnou legitimaci účastníků; pro úspěch ve sporu není nutné, aby účastníci byli subjekty práv a povinností, případně právního vztahu, které mají být určeny, ale podmínkou je, aby žalobce měl naléhavý právní zájem na určení, a to na určení proti žalovanému."*[103].

[102] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.12.2000, sp.zn. 20 Cdo 1897/98
[103] SPÁČIL J. *Žaloby na určení vlastnického práva*. Soudní rozhledy, 2002, č. 6, s.197.

Co se týče výkladu pojmu naléhavý právní zájem, je judikatura dlouhodobě konstantní a shoduje se na tom, že: „ *O naléhavý právní zájem může zásadně jít jen tehdy, jestliže by bez soudem vysloveného určení, že právní vztah nebo právo existuje, bylo buď ohroženo právo žalobce nebo by se jeho právní postavení stalo nejistým".*[104].

Je tedy na žalobci, aby již v textu žaloby důvodně skutkově tvrdil (a svá tvrzení navrženými důkazy prokázal), že bez autoritativního určení soudu bude jeho právo ohroženo, či se jeho právní postavení stane nejistým. Pokud však žalobce v textu žaloby dostatečně neuvede tvrzení osvědčující jeho kvalifikovaný právní zájem na výsledku řízení, nejedná se o nedostatek podmínek řízení ve smyslu ust. § 103 a § 104 OSŘ, soud tedy řízení nezastavuje, nýbrž je povinen žalobce o povinnosti tvrzení poučit a poskytnout mu lhůtu k doplnění žaloby o tato tvrzení postupem plynoucím z ust. § 43 OSŘ, a jestliže nebude ani poté náležitě doplněno, žalobu zamítne.

Patrně tomu tak nemusí být nezbytně vždy, neboť Nejvyšší soud se v jednom ze svých rozhodnutí přiklonil k názoru, že žalobcův naléhavý právní zájem lze v určitých případech dovodit z dokazování zjištěného skutkového stavu věci, zejména na základě listin, které v řízení provedl. [105]

Dále je třeba zmínit, že naléhavý právní zájem žalobce musí trvat po celou dobu řízení, zejména pak v den vyhlášení rozsudku i v případném odvolacím řízení.

K podmínkám prokázání naléhavého právního zájmu se vyjadřuje i P. Svatoš a vystihuje jej ve smyslu několika aspektů, přičemž všechny musí být k prokázání naléhavého právního zájmu splněny kumulativně. První podmínkou je existence sporného vztahu mezi žalobcem a žalovaným, z něhož lze spolehlivě dovodit, že právní postavení mezi nimi je nejisté. Zadruhé je nezbytné, aby stav právní nejistoty bylo možno odstranit jedině požadovaným určovacím výrokem rozsudku soudu. Třetím, posledním kritériem, je pak skutečnost, že potřeba odstranění právní nejistoty se jeví jako akutní v tom smyslu, že žalobcovo právo může být brzy porušeno, nebo se jeho právní postavení stane ještě více nejisté.[106]

Z judikatury Nejvyššího soudu také plyne, že má-li právní otázka, o níž má být rozhodnuto na základě žaloby o určení, povahu otázky předběžné ve vztahu k jiné

[104] Nález Ústavního soudu ze dne 20.6.1995, sp. zn. III. ÚS 17/95, a dále shodně rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24.2.1971, 2 Cz 8/71, stejně tak rozsudek téhož soudu ze dne 25. 6. 1981, 3 Cz 50/81
[105] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. 29 Odo 1513/2005
[106] SVATOŠ, P. *Určovací žaloba.* Bulletin advokacie, 1986, č. 4, s. 228 a násl.

právní otázce, není dán naléhavý právní zájem na určení této předběžné otázky, lze-li přímo žalovat na určení existence nebo neexistence samotného práva nebo právního vztahu. Případné rozhodnutí o určovací žalobě, která je otázkou předběžnou, totiž většinou nijak neupevní (nepostaví najisto) postavení stran v dotčeném právním vztahu, ani není schopno konečným způsobem vyřešit předmět sporu. V praxi často dochází k situaci, kdy se účastník právního úkonu (např. smlouvy o převodu nemovitosti) žalobou o určení domáhá určení neplatnosti tohoto úkonu, na základě něhož již bylo plněno. Taková žaloba bude odmítnuta, neboť nebude naplněn preventivní účel určovací žaloby, ani nebude přiznán naléhavý právní zájem na takovém určení a to především vzhledem k faktu, že i kdyby bylo určovací žalobě vyhověno, rozhodnutí soudu nemůže vést k navrácení v předešlý stav, neboť rozsudek není listinou, která by byla schopna vyvolat takový účinek. V této situaci je žalobce především oprávněn žalovat přímo na určení vlastnictví k předmětné nemovitosti a otázka určení platnosti smlouvy o převodu se v řízení posoudí prejudiciálně.

Nejvyšší soud se také zabýval existencí naléhavého právního zájmu u určovací žaloby v situaci, kdy je zásahem do vlastnického práva pouze vyhrožováno a žalobce žádá o určení, aby žalovaný nebyl oprávněn provést takový zásah. Uchýlil se k názoru, že v takovém případě je naléhavý právní zájem žalobce dán. Slovy soudu: „(...) *v případě, že někdo hrozí neoprávněným zásahem, nelze po vlastníkovi požadovat, aby vyčkal provedení tohoto zásahu a teprve poté se u soudu domáhal ochrany. V takovém případě však není možno uplatnit žalobu zápůrčí, která je žalobou na plnění, ale vlastník se může domáhat ochrany žalobou určovací [§ 80 písm. c) OSŘ], zejména může žádat aby soud určil, že žalovaný není oprávněn provést zásah, kterým hrozí.*"[107].

Soud pak zkoumá naléhavý právní zájem navrhovatele se zvláštním důrazem na všechny skutkové okolnosti případu, zejména provede zjištění, zda-li je hrozba myšlena vážně a zda-li je žalovaný schopen ji uskutečnit, ať už sám nebo prostřednictvím třetí osoby.

[107] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 3.2001, sp. zn. 22 Cdo 2162/99

8.2. Aktivní věcná legitimace

Obecně je aktivní věcná legitimace ve sporných řízeních přiznána osobě (žalobci), která tvrdí a prokáže, že jí svědčí určité subjektivní právo v konkrétním hmotněprávním vztahu, přičemž zároveň proti tomuto právu stojí určitá subjektivní povinnost odpůrce, tj. osoby pasivně legitimované (žalovaný). Procesní legitimace pak vymezuje způsobilost být účastníkem soudního řízení, která je odvozena od právní osobnosti. Věcná legitimace je vlastně hmotněprávní vztah účastníka k projednávané věci a musí trvat po celou dobu řízení (soud k ní musí přihlížet).

K tomu, aby byla žaloba na určení úspěšná, prokazuje žalobce naléhavý právní zájem na požadovaném určení, přičemž prokázání objektivního naléhavého právního zájmu je právě stěžejní podmínkou, aby mu svědčila věcná legitimace k podání takového návrhu. S touto formulací se ztotožňuje i Nejvyšší soud, když říká: *„Existence naléhavého právního zájmu je aktivní věcnou legitimací žalobce podmíněna; není-li žalobce aktivně věcně legitimován, nemůže mít ani naléhavý právní zájem na požadovaném určení, neboť nemůže přirozeně doložit, že by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým nebo bylo jinak ohroženo.“*[108].

Právní teorie u požadavku aktivní věcné legitimace navíc rozlišuje, zda se žalobce domáhá pozitivního nebo negativního určení. U pozitivní určovací žaloby pak dovozuje, že žalobci musí svědčit jak procesněprávní legitimace (tj. musí prokázat naléhavý právní zájem), tak i hmotněprávní legitimace (tj. musí dokázat existenci určovaného hmotněprávního vztahu). U negativní určovací žaloby je pak vyžadováno jedině žalobcovo prokázání naléhavého právního zájmu, tedy procesněprávní aspekt věcné legitimace, neboť hmotněprávní vztah, o němž má být rozhodováno, dle tvrzení žalobce neexistuje.[109]

V souladu s ustálenou judikaturoudále plyne, že navrhovatelem v řízení o určovací žalobě může být i osoba, která není účastníkem hmotněprávního vztahu, o němž bude rozhodováno (typicky půjde o vztah mezi žalovaným a třetí osobou), ale tato osoba musí objektivně prokázat, že určení (ne)existence tohoto právního vztahu

[108] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2010, sp. zn. 28 Cdo 3889/2008
[109] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s.67.

příznivě ovlivní její právní postavení vůči žalovanému.[110] Při posuzování není rozhodné, zda žalovaný mohl ovlivnit vznik napadeného hmotněprávního vztahu, ale primárně skutečnost, jak se určení promítne do jeho právních poměrů.[111]

Slovy soudu: *„Žalobu na určení neplatnosti právního úkonu (typicky kupní nebo darovací smlouvy), stejně jako žalobu na určení vlastnictví k věci, jež byla předmětem takové smlouvy, totiž může podat i osoba, jež nebyla účastníkem smlouvy (typicky pravý vlastník věci). Ustanovení § 80 písm. c/ o. s. ř. nestanoví, že v určovacím žalobním návrhu (tzv. "petitu") smí jít pouze o právo žalobce vůči žalovanému. Nelze tedy vyloučit přípustnost toho, že předmětem určovacího petitu bude právní vztah mezi žalovaným a třetí osobou. Úspěch takové žaloby je ovšem podmíněn tím, že určení existence tohoto právního vztahu, jehož subjektem je třetí osoba, ovlivní právní postavení žalobce vůči žalovanému.“*[112].

Důvodem pro zastavení řízení může být také nedostatek věcné legitimace související s neúčastí určitých osob v řízení. V řízení o určovací žalobě musí být povoláni všichni účastníci (případně jejich právní nástupci) právního úkonu, o jehož platnosti se rozhoduje. Pokud tomu tak není, představuje to nedostatek pasivní věcné legitimace a určovací žaloba neuspěje. Pokud má býti rozhodováno o platnosti určitého úkonu, účinky meritorního rozsudku musí dopadnout na všechny účastníky předmětného úkonu (právního vztahu).[113] Naproti tomu má-li být v řízení o plnění rozhodováno o určení platnosti, či neplatnosti právního úkonu jako o otázce předběžné, není požadavek věcné legitimace dán, ve smyslu nezbytné účasti všech účastníku právního úkonu, neboť samotné rozhodnutí o plnění na ně nemusí mít vliv. Účastníkem soudního řízení nemusí být dokonce žádný z účastníků právního úkonu, který je soudem řešen.

Otázka teorií nejednoznačně řešená je, zda-li existuje i podmínka pasivní věcné legitimace. Jinými slovy řečeno, zda-li jsou kladeny určité požadavky na osobu, která stojí na straně žalované. Není totiž evidentní, zda žalovaným musí být vždy osoba, která porušila právní povinnost. A. Winterová ve své práci[114] cituje Šťastného, který říká, že: *„Pasivně legitimován je ten, v jehož dispozici je právní nejistotu odstranit.“*. A dále

[110] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6.3 2001, sp.zn. 22 Cdo 797/2000
[111] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.7.1997, sp. zn. 2 Cdon 223/96
[112] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.12.2000, sp. zn. 20 Cdo 1897/98
[113] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3.4.2002, sp. zn. 21 Cdo 679/2001
[114] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s.61.

V. Horu, který oproti tomu tvrdí, že žalovaný může být pasivně legitimován z titulu buď vlastního jednání, nebo z jednání třetích osob, popř. z událostí. A. Winterová ovšem závěrem důvodně shrnuje, že otázka pasivní věcné legitimace ve vztahu k určovací žalobě není příliš podstatná, neboť úspěšnost určovací žaloby závisí především na prokázání naléhavého právního zájmu žalobce, a to bez ohledu na osobu žalovanou.

8.3. Specifické účinky podání určovací žaloby

Podání určovací žaloby se pojí prakticky s totožnými účinky jako jakékoliv jiné žaloby, přesto i zde najdeme několik jejích specifik. Zásadní je, dle mého, zmínit otázku vzniku překážky litispendence (resp. překážky rei iudicatae[115]) ve vztahu k jiné určovací žalobě a žalobě na plnění v totožném právním vztahu. Zadruhé pak zmíním vliv podání určovací žaloby na běh a stavění promlčecí lhůty.

8.3.1. Překážka litispendence a překážka rei iudicatae

Na prvém místě je záhodno definovat překážku litispendence a s ní také překážku rei iudicatae, která je de facto posuzovaná shodně ve smyslu vymezení totožnosti věci. Nelze pochybovat o tvrzení, že ve vztahu k později podané zcela totožné určovací žalobě tvoří původní určovací žaloba překážku litispendence vždy.

U zkoumání totožnosti věci je třeba zjistit, zda-li je dána totožnost účastníků (není podstatné zda na straně žalobce, či žalovaného) a totožnost předmětu řízení (požadovaného nároku) do té míry, kdy má býti rozhodováno o identickém právním vztahu mezi tytéž účastníky. Není směrodatné, zda se v jednom řízení bude určovat existence právního vztahu a v druhém řízení naopak jeho neexistence. Z toho plyne, že překážka litispendence u kladné určovací žaloby bude vždy dána pro negativní určovací žalobu o témž právním poměru mezi stejnými účastníky a naopak.

Otázkou soudní praxí doposud jasně nevymezenou však zůstává, zda-li určovací žaloba zamítnutá pro nedostatek naléhavého právního zájmu tvoří překážku věci rozsouzené pro určovací žalobu podanou v budoucnu v též věci, kdy již

[115] *„Překážka věci pravomocně rozhodnuté, brání tomu, aby věc, o níž bylo pravomocně rozhodnuto, byla znovu projednávána.”(* HENDRYCH, D. *Právnický slovník*. 3. podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009)

navrhovatel bude schopen objektivní naléhavý právní zájem spolehlivě prokázat. Troufám si tvrdit, že takové řízení by nemělo být zastaveno pro překážku rei iudicatae a soud by měl ohledně nové žaloby řízení zahájit. O to více je to pak nezbytné v situaci, kdy žalobce prokazatelně opře svůj nárok o skutečnosti, které tu v době prvního řízení nebyly.

Obdobnou okolností (prozatím tedy nikoliv u určovacích žalob) se opakovaně zabývá i Nejvyšší soud a je k otázce totožnosti předmětu řízení a překážky věci pravomocně rozhodnuté jednoznačný, jeho slovy: „*Překážka věci pravomocně rozhodnuté (§ 159 odst. 3 o. s. ř.) není dána v tom případě, jde-li sice v novém řízení o tentýž právní vztah mezi týmiž účastníky, avšak opírá-li se nově uplatněný nárok o jiné skutečnosti, které tu nebyly v době původního řízení a k nimž došlo až později.*"[116].

Zde si dovolím objasnit vztah žaloby určovací a žaloby na plnění v souvislosti s překážku litispendence (resp. rei iudicatae). Překážka litispendence při podání určovací žaloby totiž nikdy nevzniká, pokud je ze stejného právního poměru později podána žaloba na plnění. Je tomu tak z důvodu, že obě žaloby se domáhají odlišného rozhodnutí[117], vysvětlím to následovně.

Posouzení žaloby na určení je relativně úzké a soud se omezuje pouze na zjištění, zda-li předmětné právo je či není. Přitom u žaloby na plnění hodnotí daný právní vztah značně šířeji, neboť nejprve musí prejudiciálně vyřešit, zda-li právní vztah, ze kterého má požadované plnění vycházet, vůbec existuje (pokládá si tedy totožnou otázku jako v případě posuzování určovací žaloby) a v návaznosti na své zjištění se zabývá důsledky, které z konkrétního právního vztahu plynou. V dané situaci, kdy lze v identickém právním vztahu žalovat na plnění, zpravidla nebude určovací žaloba úspěšná pro nedostatek naléhavého právního zájmu.

I zde Nejvyšší soud připouští výjimku a konstatuje, že preventivní charakter určovací žaloby může být naplněn i za okolností, kdy právo již bylo porušeno (a lze tak účinně žalovat na plnění), ale požadované určení je způsobilé dostatečně postavit najisto postavení stran. Soud k tomu říká: „(...) *kdy je rozhodnutí o určovací žalobě způsobilé vytvořit pevný základ pro právní vztahy účastníků sporu a svými důsledky předejít případným dalším žalobám na plnění, anebo jestliže případná žaloba o splnění povinnosti nevystihuje (nemůže vystihnout) celý obsah a dosah sporného právního*

[116] Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 22. 5. 1987, sp.zn. 2 Cz 12/87
[117] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.11.2001, sp. zn. 25 Cdo 1117/2001

vztahu nebo práva (a naopak určovací žaloba tak činí účinněji než jiné procesní prostředky).[118].

Z logiky výše nadepsaného by mělo vyplývat, že takové vymezení neplatí naopak, tedy že překážka litispendence (a zároveň překážka rei iudicatae) bude dána vždy u dříve zahájeného (rozhodnutého) řízení o plnění pro řízení o určení v totožné věci. V tomto smyslu konstantně rozhodoval doteď i Nejvyšší soud.[119]

Ve svém nedávném rozhodnutí velkého senátu ze dne 25. června 2014, sp. zn. 31 Cdo 2740/2012, se však od ustáleného právního názoru částečně odchýlil, resp. názor upřesnil a zmírnil. V otázce zjištění, zda-li zahájení řízení o určovací žalobě brání překážka rei iudicatae řízení o plnění v identické věci, zdůrazňuje nezbytnost individuálního posouzení faktu, zda se soud v žalobě o plnění zcela vypořádal s vyřešením prejudiciální otázky ohledně obsahu právního vztahu mezi účastníky (tedy zda existuje či neexistuje) a zda se toto posouzení náležitě promítlo do výroku rozsudku.

Konstatovaný obsah právního vztahu má být jednoznačný a úplný ve smyslu, že z této prejudiciální otázky nemohou v budoucnu vzniknout žádné další spory o určení mezi účastníky. Velký senát v tomto souhlasí s ustálenou judikaturou a jinými slovy říká, že pokud je prejudiciální otázka v řízení o plnění vyřešena kvalitně, není možné, aby účastníci v budoucnu žalobou o určení žádali o autoritativní rozhodnutí, zda-li tento právní vztah je či není.

Ve zmíněném řízení se v původním sporu o plnění jednalo o nárok na vydání bezdůvodného obohacení získaného užíváním pozemku bez právního důvodu. Prejudiciální otázkou ovšem nebyla důsledně vyřešena otázka vlastnického práva k pozemku, resp. její vyřešení se nijak nepromítlo do výroku rozsudku a nelze ji tak považovat za spolehlivě objasněnou.

Z tohoto důvodu velký senát připustil možnost podání žaloby o určení mezi identickými účastníky ohledně majetku, o kterém byl v minulosti veden spor o plnění, aniž by tomuto řízení bránila překážka rei iudicatae, z výroku rozhodnutí soudu: *„Slouží-li spor o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není [§ 80 písm. c) OSŘ], jako „nutný“ podklad pro změnu zápisu věcného práva k majetku v příslušném*

[118] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 1997, sp. zn. 3 Cdon 1338/96, a také rozsudek téhož soudu ze dne 25.1.2001, sp. zn. 20 Cdo 2948/2000
[119] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.12.2001, sp.zn. 20 Cdo 2931/99

veřejném seznamu, netvoří předchozí pravomocné soudní rozhodnutí ve sporu o plody, užitky a požitky z takového majetku nebo ve sporu o vyklizení takového majetku (jde-li o nemovitost), překážku věci pravomocně rozhodnuté (res iudicata) pro následný spor o určení, zda tu právní vztah nebo právo k majetku je či není."[120].

Vzhledem k tomu, že Nejvyšší soud považuje rozhodnutí o určovací žalobě za nutný podklad pro změnu zápisu v Katastru nemovitostí, nelze se pro tento účel řídit výsledkem vyřešení prejudiciální otázky ohledně určení existence právního vztahu z řízení o plnění, pokud v něm nebyla vyřešena spolehlivě.

8.3.2. Vliv na běh promlčecí lhůty

Vztah podání určovací žaloby k stavění běhu promlčecí lhůty podle ust. § 648 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník ve znění účinném ke dni 16.3.2015 (dále jen „OZ" nebo „občanský zákoník") není v současné právní teorii ani praxi stále jednoznačný. A. Winterová se v citovaném díle přiklání k názoru procesualistů Otta a Gerlicha a tvrdí, že *„podáním kladné určovací žaloby se přerušuje běh promlčení"*.[121]. Dále ovšem rozvádí nepraktičnost podání určovací žaloby ve většině případů, kdy už promlčecí lhůta požadovaného nároku běží, neboť za takových okolností lze v zásadě již efektivněji žalovat na plnění. Zároveň ovšem uvádí i výjimku, kdy bude užití určovací žaloby praktické, resp. praktické užití jejího vlivu na stavění promlčecí lhůty, a to v situaci, kdy je dána objektivní promlčecí lhůta k uplatnění nároku z náhrady škody, a ani v této lhůtě nebude zjištěna přesná výše nároku a nelze jej z toho důvodu uplatnit u soudu. Podáním určovací žaloby a následným stavěním lhůty tak poškozený získává čas, než se otázka jednoznačné výše jeho nároku vyjasní.

K otázce stavění běhu promlčecí lhůty jako účinku podání určovací žaloby se pozitivně kloní i J. Spáčil, který konstatuje, že: *„Odepření stavění promlčení by v těchto případech znamenalo porušení práva na soudní ochranu a tím i popření principů právního státu"*.[122]. Autor dále polemizuje nad významem rozhodnutí o určovací žalobě a uzavírá jej tezí, že: *„(...) vyhoví-li soud žalobě na určení, deklaruje*

[120] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 31 Cdo 2740/2012
[121] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s. 60.
[122] SPÁČIL J. *Žaloby na určení vlastnického práva*, Soudní rozhledy, 2002, č. 6, s.197.

tak zejména skutečnost, že žalobce měl na daném určení naléhavý právní zájem a podáním žaloby se správně domáhal uplatnění svého ohroženého práva.“ [123]. Tento argument se mi jeví jako logický.

Ve vztahu ke stavění promlčecí lhůty však existuje i opačný názor, tedy že podání určovací žaloby tento účinek nevyvolává. Zastává jej například P. Vojčík slovy: *„Právo (...) možno uplatniť najmä návrhom (žalobou) na plnenie [§ 80 písm. b) OSP], teda nie určovacou žalobou [§ 80 písm. c) OSP], ktorá nemá žiadny vplyv na začiatok a plynutie premlčacej doby.“* [124], stejně se vyjadřuje i K. Eliáš[125], a ve stejné rovině najdeme i zmínku ve starší judikatuře Nejvyššího soudu České socialistické republiky.[126]

Za účinnosti zákona č. 531/1991 Sb., obchodník zákoník (dále jen „ObchZ“), docházelo ke stavění běhu promlčecí lhůty ve věcech obchodních v případě, kdy věřitel své právo uplatnil u soudu jakýmkoliv právním úkonem, který OSŘ považuje za zahájení řízení[127], tedy nepochybně i určovací žalobou. Vzhledem k neúčinnosti předpisu a sjednocení právní úpravy soukromého práva do občanského zákoníku, jednoznačná formulace vymizela, a ani z odborného komentáře zákona není jednoznačně patrno, zda stavění běhu promlčecí lhůty účinně dosáhne i určovací žaloba ve věcech obchodních tak, jak tomu bylo doposud. [128]

V zásadě lze konstatovat, že obecně se ve věcech občanskoprávních a pracovněprávních účinek stavění běhu promlčení lhůty s podáním určovací žaloby nespojuje, přičemž prozatím není jednoznačný ani její účinek ve věcech obchodních. Ač souhlasím s tezí A. Winterové a J. Spáčila, že určovací žalobou je právo uplatněno jako jakoukoliv jinou žalobou, do doby než bude tato otázka v praxi jednoznačně vyřešena, nelze se na tento její účinek spoléhat a je třeba dbát opatrnosti a pečlivě zvolit, zda-li v soudním sporu bude k uplatnění práv jistější užití žaloby na plnění.

---

[123] SPÁČIL J. *Žaloby na určení vlastnického práva*. Soudní rozhledy, 2002, č. 6, s.197.
[124] VOJČÍK, P. *Občiansky zákonník: stručný komentár*. 2., preprac. a dopl. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2009, s. 243.
[125] ELIÁŠ, K. *Občanský zákoník: velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1.svazek*. Praha: Linde, 2008, s. 443.
[126] Nejvyšší soud České socialistické republiky, sp, zn. Cpj 34/74, kde říká: *”Ostatně podání žaloby o určení nemá žádný vliv na počátek a běh promlčení”*.
[127] Ust. § 402 ObchZ
[128] LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654) : komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 2267 – 2271.

8.4. Žaloba na určení vlastnického práva k nemovitosti

Žaloba na určení vlastnického práva k nemovitosti je z určovacích žalob nejčastější.

Taková žaloba je účelná za situace, kdy se žalobce domáhá odstranění nesouladu mezi stavem zapsaným v Katastru nemovitostí a stavem skutečným.

Katastr nemovitostí je veřejný seznam, který obsahuje soubor údajů o nemovitých věcech vymezených zákonem č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí ve znění účinném ke dni 16.3.2015 (dále jen "katastrální zákon"), zahrnující jejich soupis, popis, jejich geometrické a polohové určení a zápis práv k těmto nemovitostem.[129] Obecně platí, že správnost údajů zapsaných ve veřejném seznamu se presumuje.[130]

Může však nastat okolnost, a v praxi se tomu děje často, že stav zapsaný ve veřejném seznamu (v našem případě v Katastru nemovitostí) neodpovídá skutečnému právnímu stavu. Stane-li se tak, osoba, jejíž věcné právo je dotčeno, je oprávněna domáhat se odstranění nesouladu tím, že své právo uplatní u soudu prostřednictvím žaloby na určení vlastnického práva k nemovitosti. Katastrálnímu úřad na žádost navrhovatele zároveň zapíše poznámku spornosti k předmětné nemovitosti.[131]

Je-li zapsána poznámka spornosti ve smyslu ust. § 985 OZ, působí meritorní rozhodnutí vůči všem osobám, jejichž právo bylo do veřejného seznamu zapsáno poté, co dotčená osoba o zápis požádala. Tato zákonná formulace tak vytváří lex specialis k ust. § 107a odst. 1 OSŘ (upravující záměnu účastníků), a také k ust. § 159a odst. 1 OSŘ (vymezující okruhu osob, které jsou konečným rozsudkem vázány), neboť rozsudek ve věci bude nutně zavazovat i osoby, které se neúčastnily předmětného soudního řízení.

Naopak není-li poznámka spornosti zapsána, je nezbytné, aby určovací žaloba, po celou dobu řízení směřovala vůči všem osobám, jejichž právo bylo k předmětné nemovitosti v Katastru nemovitostí zapsáno později. Žalobce je tak povinen při každém novém zápisu práva třetí osoby k dané nemovitosti užít procesní institut záměny

[129] Ust. § 1 odst. 1 katastrálního zákona
[130] Ust. § 980 odst. 2 OZ
[131] Ust. § 985 OZ a ust. § 24 odst. 1 katastrálního zákona

účastníků, aby se konečné meritorní rozhodnutí vztahovalo na osobu zapsanou jako poslední.[132]

Meritorní rozhodnutí soudu není exekučním titulem, ovšem na jeho základě je Katastrální úřad povinen promítnout závěr z něj plynoucí do veřejného seznamu a uvést nesprávný záznam do souladu s tímto rozhodnutím. Slovy zákona: *„Vyhoví-li soud žalobě, o které je zapsána poznámka spornosti zápisu, vymaže katastrální úřad všechny zápisy, vůči nimž poznámka spornosti zápisu působí."*[133].

Žalobní petit určovací žaloby je třeba formulovat kladně, tedy určuje se, že žalobce je vlastníkem předmětného nemovitosti. Negativní vymezení petitu v zásadě není přípustné, neboť jak jsem zmínila již výše v této práci, formulace žalobního návrhu ve smyslu „žalovaný není vlastníkem předmětné nemovitosti" nijak neřeší otázku právní, tedy kdo je skutečným vlastníkem předmětného nemovitosti a kdo má být místo žalovaného zapsán do Katastru nemovitostí na list vlastnictví. Stručně řečeno, negativní petit není sto odstranit právní nejistotu. Slovy Nejvyššího soudu: *„(...) uplatňované určení zjevně požadavkům kladeným na určovací žalobu neodpovídá, neboť jeho prostřednictvím nebude postaven najisto ani vzájemný vztah účastníků k předmětu určení (pozemku), ani se konečným způsobem nevyřeší otázka vlastnictví pozemku. Z určení, že žalovaná vlastnicí pozemku není, totiž bez dalšího nevyplývá, kdo jím je; zda žalobkyně (jež to ovšem ani netvrdí), stát nebo jiný subjekt. Má-li být podle vlastních tvrzení žalobkyně vlastníkem pozemku stát (který by měl žalobkyni podle jejích představ pozemek dodatečně svěřit například dodatkem k privatizačnímu projektu), je na něm, aby se sám v řízení domáhal ochrany svého vlastnického práva."*[134].

Z totožného důvodu není vhodné žalovat na určení neplatnosti smlouvy o převodu nemovitosti, neboť ani takové určení není způsobilé dovodit skutečného vlastníka nemovitosti a rozsudek rozhodně není podkladem (způsobilou listinou) k provedení změny zápisu v Katastru nemovitostí.[135]

---

[132] SVOBODA K. *Žaloby na ochranu vlastnického práva podle nového občanského zákoníku*, Právní rozhledy, 2013, č. 4, s.144.
[133] Ust. § 24 odst. 3 katastrálního zákona
[134] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.12.2011, sp.zn. 20 Cdo 2357/98
[135] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 2002, sp. zn. 22 Cdo 543/2001, který říká: „*Rozsudek soudu, jímž by bylo určeno, že smlouva o převodu nemovitosti je neplatná, nemůže sloužit jako podklad pro záznam vlastnického práva do katastru nemovitostí.*"

Naléhavý právní zájem na daném určení nebude dán ani tehdy, pokud žalovaný žalobcovo právo k nemovitosti nepopírá.[136]

V této souvislosti je třeba zmínit možný vliv podané určovací žaloby na případné probíhající vkladové řízení k předmětné nemovitosti. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád ve znění účinném ke dni 16.3.2015 (dále jen „SŘ"), dává možnost správnímu orgánu, aby v případě probíhajícího řízení o předběžné otázce své řízení přerušil.[137] Určení vlastnického práva k předmětné nemovitosti takovou předběžnou otázkou nepochybně je.

Katastr nemovitostí má tedy možnost uvážení, zda-li probíhající vkladové řízení přeruší či ne. Fakticky se ovšem soudní praxe ustálila na názoru, že pokud bude v průběhu řízení o povolení vkladu zahájeno soudní řízení, jehož předmětem je určení platnosti právního úkonu, na základě něhož se navrhuje vklad vlastnického práva, katastrální úřad řízení, ve smyslu výše zmíněného ustanovení správního řádu, přeruší a vyčká na rozhodnutí soudu.[138] V obdobném duchu se již dříve vyjádřil i Ústavní soud, kdy říká: *„V případě, že správní orgán má pochybnosti o platnosti předmětných smluv z důvodu podané určovací žaloby s tím, že na posouzení předběžné otázky o vlastnictví k předmětným nemovitostem závisí i správné rozhodnutí o vkladu práv do katastru nemovitostí, je tento katastrální úřad povinen řízení přerušit až do doby rozhodnutí soudu o vlastnických vztazích.",* a v tomtéž nálezu vyslovený právní názor uzavírá slovy: *„Rozhodování o existenci či neexistenci věcného práva přitom nepřísluší katastrálnímu úřadu, ale soudu. Katastrální úřad si nemůže proto o této otázce zjednat jasno sám, ale musí vyčkat pravomocného rozhodnutí soudu."* [139].

Za účinnosti zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „SOZ" nebo „starý občanský zákoník"), který neobsahoval superficiální zásadu[140], vznikaly často spory o to, kdo je vlastníkem nedokončené stavby (nemovitosti), která ještě není evidována v Katastru nemovitostí. Původní soudní praxe se uchýlila k názoru, že naléhavý právní zájem na určení není dán, neboť pokud nemovitost ještě není evidovaná v katastru nemovitostí, není rozsudek způsobilý zápis v Katastru nemovitostí změnit.

[136] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.12.2002, sp.zn. 30 Cdo 1865/2002
[137] Ust. § 64 odst. 1 písm. c) SŘ
[138] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.9.2014, sp.zn. 21 Cdo 3399/2013
[139] Nález Ústavního soudu ze dne 25.1.2000, sp.zn. II.ÚS 94/99
[140] *Superficies solo cedit* („povrch ustupuje půdě") znamená že, vše, co je pevně a neoddělitelně spojeno s půdou (dům základy, rostliny zakořeněním), náleží vlastníkovi pozemku.

Průlomový rozsudek Nejvyššího soudu se však přiklonil k odlišnému pojetí, kdy rozhodl, že naléhavý právní zájem na určení má i vlastník nemovité věci, která není doposud evidovaná v Katastru nemovitostí, neboť právě tímto určením bude sporný právní vztah ke stavbě (nemovitosti) mezi účastníky vyřešen do budoucna.[141]

Je nepochybné, že v souvislosti se znovuzavedením superficiální zásady do českého právního prostředí bude sporů o určení vlastníka nemovitosti do budoucna ubývat. Nevylučuji však, že se objeví řada sporů ohledně jiného nového institutu tzv. práva stavby. Troufám si tvrdit, že právě stavebník bude mít nepochybně vždy naléhavý právní zájem na určení, kdo je vlastníkem pozemku, který je zatížen jeho věcným právem.[142]

8.5. Žaloba na určení, že byl zůstavitel ke dni své smrti vlastníkem věci

Jak jsem zmínila v jiné části této práce, právní praxe umožnuje, aby byla určovací žalobou deklarována existence právního vztahu nebo práva do minulosti. Samozřejmě za podmínky, svědčí-li navrhovateli naléhavý právní zájem na takovém určení. V praxi je pak velmi častá žaloba dědice na určení, že byl zůstavitel ke dni své smrti vlastníkem určité věci. Pro účel této práce ji budu zkráceně nazývat „dědická žaloba“, ač to není označení zcela přesné, neboť termín dědická žaloba je v praxi sžit spíše s žalobou oprávněného dědice.

Smyslem dědické žaloby je ochrana vlastnického práva dědice k celé pozůstalosti. Pokud byl zůstavitel ke dni své smrti vlastníkem věci, která nebyla projednána v řízení o pozůstalosti[143], je žalobce, jakožto dědic, pravděpodobně krácen na svém dědickém podílu, a stejně tak jsou kráceni ostatní dědici, kterých se určení dotkne. Primárním zájmem všech dědiců totiž nepochybně je, aby okruh pozůstalosti zahrnul veškerý majetek, který zůstavitel za svého života vlastnil. K problematice dědické žaloby existuje bohatá judikatura, jež se za poslední dekádu poměrně ucelila a

[141] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2000, sp. zn. 22 Cdo 1859/99
[142] Ust. § 1240 a násl. OZ
[143] Hlava III. ZŘS

sjednotila. Předpoklady pro podání dědické žaloby, jakožto i některá její specifika se pokusím srozumitelně demonstrovat právě prostřednictvím rozhodovací praxe soudů.

Úvodem je třeba říci, že v našem právním prostředí neplatí princip ležící pozůstalosti již od zavedení zákona č. 141/1950 Sb., občanský zákoník (dále jen „střední OZ“) a při nabývání dědictví je namísto něj uplatňován tzv. princip ingerence státu. Tento princip vymezuje, že pozůstalost (její aktiva i pasiva) po každém zemřelém musí být soudem[144] projednána v řízení o pozůstalosti (i bez návrhu) a rozhodnuta způsoby, které zákon předpokládá.[145] Přestože dědic svůj podíl nabývá s účinností ke dni smrti zůstavitele, do skončení řízení o pozůstalosti nemůže být nikdy předem jasné, jak takové řízení skončí, zda-li bude vůbec daná osoba za dědice povolána, jak proběhne samotné vypořádání mezi dědici a případně jaký bude jejich dědický podíl. Je také třeba zmínit, že až do doby vypořádání pozůstalosti, jsou všichni známí (potenciální) dědicové nerozlučnými spoluvlastníky celé pozůstalosti.[146]

Aktivně legitimován k podání dědické žaloby je bezpochyby dědic z titulu svého dědického nároku, kterému bylo dědictví potvrzeno. Kromě něj je legitimován i dědic, který je účastníkem probíhajícího řízení o pozůstalosti, a do jeho skončení má postavení dědice potenciálního (domnělého).[147] V případě smrti dědice, je pak totožné postavení přiznáváno i jeho případným dědicům. K tomuto slovy Nejvyššího soudu: *„Jestliže dědic je z titulu svého dědického nároku věcně legitimován k podání žaloby o určení, že zůstavitel byl ke dni svého úmrtí vlastníkem věci, nemůže být tomuto určení na překážku okolnost, že i tento dědic zemřel a určovací žalobu namísto něj podávají jeho dědicové.“*[148].

Naopak aktivně legitimovaný nebude nikdy dědic, který dědictví odmítl, neboť na takovém určení nebude schopen prokázat svůj naléhavý právní zájem.[149]

Dále není možné, aby se dědic domáhal určení, že zůstavitel byl vlastníkem věci, kterou zdědil po svém předchůdci, pokud tato věc nebyla doposud dodatečně

[144] Resp. soudním komisařem, tj. pověřeným notářem.
[145] Ust. § 185 ZŘS
[146] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.1.2001, sp. zn. 21 Cdo 2920/99
[147] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 1. 2013, sp. zn. 28 Cdo 2375/2012
[148] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2000, sp. zn. 20 Cdo 1897/98
[149] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2003, sp. zn. 22 Cdo 2121/2001

projednána v řízení o pozůstalosti předchůdce zůstavitele. Dědic tak musí s vlastní žalobou vyčkat do skončení dodatečného projednání majetku předchůdce zůstavitele.[150]

K otázce věcné legitimace soudní praxe v souvislosti s dědickou žalobou modifikovala další předpoklad. K tomu, aby žalobce prokázal naléhavý právní zájem ve smyslu ust. § 80 OSŘ na požadovaném určení, je nutné, aby účastníky řízení o dědické žalobě byli všichni známí dědicové, lhostejno zda na straně žalobců, či žalovaných.[151] Pokud by totiž účastníky nebyli, výrok rozhodnutí o určení by pro ně nebyl závazný a nemohl by tak zavazovat ani soud v řízení o pozůstalosti. Rozhodnutí nebude tak způsobilé odstranit nejistotu v právním vztahu mezi účastníky, ani nebude sto být spolehlivým podkladem pro dodatečné projednání věci v řízení o pozůstalosti, je tak zřejmé, že nebude dán naléhavý právní zájem na požadovaném určení.[152]

Nejedná se však o nedostatek podmínky řízení, který by se měl soud pokusit odstranit. Soud není oprávněn poučovat účastníka nad rámec poučení o jeho procesních právech a povinnostech tak, aby zasahoval do hmotného práva.[153] Jinými slovy, soud nemůže žalobci navrhnout, kdo všechno má být účastníkem řízení.

Žaloba na určení, že byl zůstavitel ke dni své smrti vlastníkem určité věci, je účelná zejména v situaci, kdy existuje třetí osoba (nedědic), která tvrdí (má za to), že je vlastníkem předmětné věci. Demonstruji to na dědické žalobě o určení vlastnictví k nemovitosti.

V řízení o pozůstalosti vychází soudní komisař, tedy pověřený notář (dále jen „notář"), z veřejných listin, u nemovitostí tak vychází ze záznamů v Katastru nemovitostí. Pokud je na listu vlastnictví k nemovitosti uvedena jiná osoba, než je zůstavitel a přitom je mezi touto osobou a dědicem sporná otázka platnosti právního úkonu, na základě kterého byla třetí osoba jako vlastník nemovitosti zapsána, není notář v řízení o pozůstalosti oprávněn rozhodnout tuto spornou otázku (tj. kdo je skutečným vlastníkem nemovitosti) a pochopitelně předmětnou nemovitost nezařadí do soupisu pozůstalosti. Dědici pak svědčí naléhavý právní zájem na tom, aby bylo vlastnictví zůstavitele k nemovitosti určeno a je oprávněn se obrátit na obecný civilní soud s

[150] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2003, sp. zn. 22 Cdo 2121/2001, totožně pak rozsudek téhož soudu ze dne 17.3.2004, sp. zn. 22 Cdo 739/2003

[151] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2013, sp. zn. 22 Cdo 585/2012, který říká: *„Pokud se někteří dědicové nechtějí k žalobě připojit, je třeba je označit jako žalované."*

[152] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2013, sp. zn. 22 Cdo 618/2011, shodně pak usnesení téhož soudu ze dne 6. 11. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2998/2013

[153] Nález Ústavního soudu ze dne 6.4.2004, sp. zn. IV. ÚS 22/03

dědickou žalobou ve smyslu ust. § 80 OSŘ. Rozsudek o jejím vyhovění je pak podkladem pro to, aby byla nemovitost v řízení o pozůstalosti dodatečně projednána,[154] nebo o ní byl doplněn soupis (seznam) aktiv.

Dodatečné projednání takto „nově objeveného" majetku na základě úspěšné určovací žaloby dědice proběhne na návrh některého dědice. Pokud žádný z dědiců dodatečné projednání nově zjištěného majetku nenavrhne, notář o tento majetek pouze doplní vyhotovený soupis (resp. seznam) aktiv a má se za to, že byl vypořádán stejně jako zbytek pozůstalosti. Vlastnictví k tomuto majetku dědic nabude s účinností ke dni smrti zůstavitele podle pravomocného rozhodnutí o pozůstalosti. [155]

Na základě výše napsaného lze shrnout, že dědic se může úspěšně domáhat určení, že zůstavitel byl ke dni své smrti vlastníkem určité věci, nemůže se však domáhat určení, že vlastníkem předmětné věci je právě on (dědic). O vlastnictví věcí z okruhu pozůstalosti rozhoduje výhradně notář v řízení o pozůstalosti, nikoliv obecný civilní soud. V souladu s tímto tvrzením cituji Nejvyšší soud: *„(...) nelze mimo řízení o dědictví deklaratorním rozhodnutím (výrokem státního orgánu) určit, že dědic je vlastníkem věci náležející do dědictví. Nelze tedy obcházet zákonný postup při projednání dědictví a určovacím výrokem vyhovět žalobě podle § 80 písm. c) OSŘ uplatňující, že dědic je vlastníkem věci náležející do dědictví a v řízení o dědictví dosud neprojednané, neboť touto deklarací soudu by se legalizovalo nabytí dědictví bez projednání a rozhodnutí příslušného soudu v řízení o dědictví."*[156].

Závěrem kapitoly dodám, že v praxi se také objevuje žaloba osoby, jejíž dědické právo se jeví jako nejslabší a notář ji v řízení o pozůstalosti odkáže, aby své právo uplatnila u soudu ve smyslu ust. § 170 odst. 2 ZŘS. Tato žaloba je svým smyslem žalobou na určení existence vztahu z dědického práva, nevyžaduje se však u ní prokázání naléhavého právního zájmu, neboť je odvozen přímo ze slov právního předpisu. Více o této žalobě uvedu v příslušné kapitole této práce.

[154] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6.10.2004, sp. zn. 22 Cdo 1826/2004
[155] Ust. § 193 odst. 3 ZŘS
[156] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6.10.2004, sp. zn. 22 Cdo 1826/2004

8.6. Určovací žaloby, u nichž není třeba prokazovat naléhavý právní zájem

V procesualistické teorii není pochyb o tom, že určovací žalobou nelze deklarovat existenci či neexistenci právní skutečnosti[157] a to již od roku 1895 přijetím zákona č. 113/1895 Sb., o soudním řízení v občanských rozepřích právních.[158]

V pozitivním právu se však často objevují hmotněprávní i procesněprávní normy, které určení (deklarování) právní skutečnosti soudem výslovně připouštějí, v takovém případě právní skutečnost deklarovat lze.

Procesní teorie dovozuje, že žaloby odvozené od právních norem je nutno považovat za žaloby určovací, avšak ne v pravém slova smyslu. Lze je pojmenovat jako „zákonné žaloby určovacího charakteru“ [159], žaloby „jiné“, či žaloby „zvláštní“, případně i „žaloby na určení právní skutečnosti“[160], přičemž možnost jejich podání musí být nezbytně opřena o výslovné zákonné ustanovení.

Pro jejich snadnou diferenciaci v textu této diplomové práce je budu nazývat „zvláštní určovací žaloby“.

V souvislosti s možností určení existence právní skutečnosti je často citován rozsudek Nejvyššího soudu, který ve výroku říká: *„Určení existence právní skutečnosti (nikoli právního vztahu či práva) rozhodnutím soudu přichází v úvahu jedině tehdy, jestliže to zákon připouští. V takovém případě nejde však o určovací žalobu odpovídající ustanovení § 80 písm. c) OSŘ, ale o žalobu jinou v § 80 OSŘ nevypočtenou.“* [161].

Hlavním cílem zvláštní určovací žaloby je, stejně jako u obecné žaloby určovací, zjistit, zda-li předmětné právo existuje či ne, nesměřuje tak k vydání exekučního titulu. Zvláštní určovací žalobou se nelze domáhat konstituování nového práva či povinnosti, nýbrž soud (ne)existenci předmětného právního vztahu (práva)

[157] Právní skutečnost, je okolnost, s níž právní norma spojuje vznik, změnu a zánik právního vztahu, tj. subjektivních práv a právních povinností.
[158] KOSTÍK, R. Určovací žaloby. Rigorózní práce. Masarykova Univerzita- Právnická fakulta, Brno, 2008, s. 29.
[159] KOSTÍK R. *Zákonné žaloby určovacího charakteru*. Právní rozhledy, 2008, č. 17, s. 637.
[160] SVOBODA, K.; ŠÍNOVÁ R.; HAMUĽÁKOVÁ K. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2014, s. 166.
[161] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2000, sp. zn. 22 Cdo 2568/1998

pouze autoritativně zjišťuje a poté deklaruje s účinky ex tunc.[162] Nelze si však nevšimnout podobnosti s dalším druhem žaloby, a to s žalobou na založení, změnu nebo zánik právního vztahu (tzv. právotvorná žaloba), která taktéž vždy nutně musí nalézat oporu v zákonném předpise. Při jejich komparaci však dospějeme k závěru, že obě žaloby sledují jiný cíl. Účelem zvláštní určovací žaloby, jak jsem již zmínila výše, je autoritativně najít (určit) právo a toto právo deklarovat na základě zmocnění přímo plynoucí z právní normy.[163]

Z hmotněprávní normy plynoucí je například žaloba o určení neplatnosti výpovědi pronajímatele z nájmu bytu ve smyslu ust. § 2290 OZ, žaloba o určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru dle ust. § 72 zákona č. 262/2005 Sb., zákoník práce ve znění účinném ke dni 16.3.2015 (dále jen „ZP“ nebo „zákoník práce“), či žaloba o určení hranic mezi pozemky vyplývající z ust. § 1020 OZ. V procesních normách takových žalob najdeme více, zmíním příkladmo excindační žalobu (ust. § 267 OSŘ), odporovou žalobu (ust. § 268a OSŘ), nebo žalobu podanou účastníkem řízení o dědictví ve smyslu ust. § 170 odst. 2 ZŘS.

Oproti tomu právotvorné žaloby jsou specifické tím, že požadovaný meritorní rozsudek má převážně konstitutivní účinky ex nunc[164] a nepochybně konstituuje nový právní poměr. V českém právním řádu mezi tyto žaloby patří většina statusových žalob (resp. návrhů), a dále například žaloba na zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví (ust. § 1143 OZ), stejně tak společného jmění manželů (ust. § 740 OZ), žaloba na změnu nebo zrušení smlouvy při podstatné změně okolností ve smyslu ust. § 1765 a § 1766 OZ a mnohé jiné. Blíže budu o právotvorných žalobách pojednávat v příslušné kapitole této práce.

Pojetím zvláštních určovacích žalob vycházejících z procesněprávních předpisů se ve své práci zabývá K. Svoboda a považuje je za svébytný druh žalob, jenž nazývá „procesní žaloby“. Jejich účel nalézá ve smyslu postavit najisto otázku, která sice není prvotním předmětem probíhajícího řízení, avšak má na výsledek takového řízení vliv, dle autora jsou tak svým smyslem žaloby „předběžné“. Dále uvádí, že se tyto procesní žaloby objevují často až v řízeních, která na nalézací řízení navazují,

[162] SVATOŠ, P. *Určovací žaloba.* Bulletin advokacie, 1986, č. 4, s. 228 a násl.
[163] SVATOŠ, P. *Určovací žaloba.* Bulletin advokacie, 1986, č. 4, s. 228 a násl.
[164] „Od nyní“- účinky určité právní skutečnosti nastávají okamžikem, kdy tato nová právní skutečnost nastala, tedy nikoli zpětně (opakem ex tunc- “od tehdy”).

příkladmo tak vyjmenovává žalobu na vyloučení věci z výkonu rozhodnutí, impugnační a odporovou žalobu. K jejímu podání je oprávněn výlučně ten, kdo se cítí býti poškozen vyřešením otázky v původním řízení.[165]

Konečně je třeba zmínit zásadní diferenci zvláštní určovací žaloby oproti obecné určovací žalobě. Výše jsem zmínila, že možnost podání zvláštní žaloby musí vycházet přímo z konkrétní právní normy. Z takové normy pak nezbytně musí plynout i předem určený okruh osob, které jsou k jejímu podání oprávněné, tj. okruh aktivně legitimovaných. Tento uzavřený okruh osob pak není v žalobě povinen tvrdit a prokázat naléhavý právní zájem na požadovaném určení, neboť naléhavý právní zájem těchto osob plyne přímo z dané normy. Lze tedy říci, že pokud žaloba splňuje podmínky pro podání, dle předpokladů konkrétního ustanovení právního předpisu, z něhož vychází, je naléhavý právní zájem presumován a taková žaloba nemůže být pro nedostatek právního zájmu žalobce nikdy zamítnuta.[166]

V další části práce rozeberu několik konkrétních zvláštních určovacích žalob vyplývajících z právních předpisů.

8.6.1. Žaloba na určení hranice mezi pozemky

Občanský zákoník znovuzavedl možnost domáhat se určení hranic mezi pozemky. Žaloba na určení hranic mezi pozemky je však starým právním institutem, který své kořeny nachází již v právu římském[167], a ani v našem právním řádu se neobjevuje poprvé, neboť ji upravoval již zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský (dále jen „OZO“) v ustanovení § 850.[168]

[165] SVOBODA, K. *Žaloba v civilním řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 247.
[166] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2431/2005
[167] *Actio finium regundorum*
[168] Ve znění: „*Byly-li mezníky mezi dvěma pozemky čímkoli porušeny tak, že by se mohly státi naprosto neznatelnými, nebo jsou-li hranice skutečně již neznatelny nebo sporny, jest každý ze sousedů oprávněn žádati, aby hranice byly soudem obnoveny nebo opraveny. Za tou příčinou buďte sousedé obesláni k jednání v řízení nesporném s upozorněním, že hranice bude stanovena a vymezena i tehdy, když by obeslaný se nedostavil.*”

Střední OZ žalobu na určení hranic mezi pozemky již nepřevzal a soudy se takovými žalobami přestaly zabývat, především s odkazem na skutečnost, že řešení těchto sporů náleží do pravomoci geodézních středisek.[169]

Určení hranice mezi pozemky starý občanský zákoník částečně umožňoval, ale pouze v těch případech, kdy byly pozemky vymezeny geometrickým plánem, z něhož byla hranice objektivně dovoditelná a soud vlastně deklaroval vlastnické právo k pozemku, nepřímo tedy určil i jeho hranici.[170]

Pokud však hranici pozemku nebylo možno objektivně zjistit (tedy ani z geometrického plánu, či jiných zeměměřičských dokumentů), určovací žaloby nešlo užít, neboť soud neměl pravomoc k tomu, aby novou hranici konstituoval. Nejvyšší soud k tomu shodně říká: *„Soudu nepřísluší rozhodnutí, jímž by byla určena nová hranice mezi pozemky.“*[171].

V jiném rozhodnutí v obdobném duchu apeloval na přesnost formulace žalobního petitu, který musí být vždy ve smyslu ust. § 126 SOZ[172] nebo ve smyslu ust. § 80 písm. c) starého OSŘ, a musí z něj být jednoznačně patrno, že spor se týká určení vlastnického práva (popř. vyklizení) k přesně vymezené části pozemku, nikoliv určení hranice. O nutném zpřesnění žalobního petitu, aby odpovídal zmíněnému požadavku, byl soud povinen žalobce poučit.[173]

S novým právním předpisem je však situace odlišná a žaloba na určení hranic mezi pozemky je výslovně upravena v ust. § 1028 OZ, který zní: *„Jsou-li hranice mezi pozemky neznatelné nebo pochybné, má každý soused právo požadovat, aby je soud určil podle poslední pokojné držby. Nelze-li ji zjistit, určí soud hranici podle slušného uvážení.”*

Komentář se vyjadřuje tak, že toto ustanovení je třeba chápat ve dvou rovinách, neboť obsahuje dva různé nároky, kterých se lze domoci. Prvním možným nárokem je určení hranice, která je subjektivně sporná jen mezi sousedy a s nejvyšší pravděpodobností lze snadno zjistit z geometrického plánu pozemku. Druhou rovinou

---

[169] BAUDYŠ P. *K naléhavému právnímu zájmu na určení průběhu vlastnické hranice pozemku.* Soudní rozhledy, 2013, č.11, s.369.
[170] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.5.2002, sp.zn. 22 Cdo 1908/2000
[171] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5.2.2004, sp. zn. 30 Cdo 801/2003
[172] *„Vlastník má právo na ochranu proti tomu, kdo do jeho vlastnického práva neoprávněně zasahuje; zejména se může domáhat vydání věci na tom, kdo mu ji neprávem zadržuje.”*
[173] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.7.2004, sp.zn. 22 Cdo 2035/2003, shodně i rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.3.2003, sp.zn. 22 Cdo 2409/2002

zmíněného ustanovení je pak situace, kdy je hranice mezi pozemky objektivně zcela neznatelná a je třeba ji znovu určit.[174] Na obě situace je třeba nazírat odlišně, vysvětlím následovně.[175]

V prvním případě existuje subjektivní pochybnost mezi sousedy o hranici jejich pozemků, tato hranice tedy lze objektivně zjistit. Soud se může řídit přiloženým geometrickým plánem, či se s určením obrátí na znalce, popřípadě nechá hranici pozemků znovu vytyčit ve smyslu ust. § 49 katastrálního zákona.[176] Je však zřejmé, že určení, kudy hranice mezi pozemky vede, není to jediné, co soud v rozsudku deklaruje, neboť spolu s hranicí nedílně určí i vlastnické právo k těmto pozemkům. J. Spáčil k tomuto konstatuje, že v takovém případě vlastně nelze žalobu vnímat jako žalobu o určení hranic mezi pozemky, nýbrž (stejně jako za účinnosti starého občanského zákoníku) je třeba ji posuzovat jako zvláštní případ žaloby o určení vlastnictví, proto se domnívá, že posouzení žaloby ve shodném duchu by mělo navazovat i za účinnosti dnešního občanského zákoníku. Dále kategoricky odmítá proces, kterým by soud měl hranici mezi pozemky zjistit, a to buď dle zjištění poslední pokojné držby, a není-li to možné, dle svého slušného uvážení. S názorem komentáře souhlasím, neboť pokud je spor o hranici pouze subjektivní mezi účastníky a předmětná hranice je zjistitelná objektivně, není takový postup důvodný a soud by měl při určení vycházet výhradně z geometrického plánu.[177]

Druhá situace, jenž je v zákonném ustanovení obsažena, je nárok žalobce na určení hranice mezi pozemky, která je objektivně neznatelná, nezjistitelná, či vymizelá. Žalobce ve svém návrhu žádá, aby byla hranice znovu (nově) konstituována soudem. Komentář se však vymezuje proti formulací, že má být „určena“ hranice mezi pozemky, neboť se domnívá, že v žádném případě nejde o žalobu na určení, nýbrž o žalobu právotvornou, tj. o žalobu směřující k vydání konstitutivního rozhodnutí, které hranici pozemku nově stanovuje (nikoliv určuje).

---

[174] K takovému názoru (resp. nutnému vnímání dvojí roviny určení hranic) se přiklonil již dříve Nejvyšší soud v usnesení ze dne 29.7.2004, sp. zn. 22 Cdo 2035/2003.
[175] SPÁČIL, J. *Občanský zákoník III: věcná práva (§ 976-1474): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 190-195.
[176] Ustanovení zní *„Vytyčování hranic pozemků je zeměměřickou činností, při které se v terénu vyznačí poloha lomových bodů hranic pozemků podle údajů katastru o jejich geometrickém a polohovém určení.”*.
[177] SPÁČIL, J. *Občanský zákoník III: věcná práva (§ 976-1474): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 190-195.

V tomto řízení není soud vázán návrhem stran a může vytyčit hranici pozemku i jinak, neboť z právního předpisu přímo vyplývá určitý způsob vypořádání mezi účastníky.[178] Oproti první situaci se však soud při zjišťování hranice musí držet zákonného postupu. Nejprve se tedy pokusí zjistit poslední pokojnou držbu předmětného pozemku a nepodaří-li se mu to, rozhodne dle slušného uvážení.

Rozhodnutí soudu tak konstituuje doposud neznatelnou hranici pozemku a zároveň i vlastnické právo účastníků. V tomto směru proto souhlasím s J. Spáčilem, že fakticky se jedná o žalobu, kterou se určuje vznik nového právního vztahu, tedy o žalobu právotvornou.[179]

Na podkladě rozhodnutí soudu o určení hranice mezi pozemky Katastrální úřad změní údaje o geometrickém a polohovém určení předmětného pozemku ve smyslu ust. § 50 odst. 1 písm. a) katastrálního zákona. Pro úplnost dodávám, že není vyloučeno, aby se vlastníci sousedících pozemků na průběhu této hranice shodli. Listina dokládající shodu vlastníků o průběhu hranice je stejně jako rozhodnutí soudu listinou způsobilou změnit údaje v geometrickém a polohovém plánu pozemku vedenou v Katastru nemovitostí.[180]

V souvislosti s prokázáním naléhavého právního zájmu na požadovaném určení mám za to, že jej v žalobě není třeba tvrdit a prokazovat, neboť oprávnění podat určovací žalobu v tomto smyslu náleží každému sousedovi, který prokáže, že mezi ním a jiným sousedem existují pochyby o průběhu hranice mezi jejich pozemky.

Na základě výše uvedeného lze shrnout, že žaloba o určení hranice mezi pozemky rozhodně není typickou žalobou určovací v tom smyslu, že by pouze deklarovala existenci určité hranice, ale v případě její neznatelnosti je soud oprávněn (resp. povinen) hranice konstituovat, mimo to se spolu s hranicemi vždy nedílně určuje i vlastnické právo k takto nově vymezeným pozemkům. Jejím dalším specifikem je také to, že úzce souvisí s prosazováním veřejného zájmu, neboť veřejným zájmem je nepochybně správné vytyčení hranic mezi jednotlivými pozemky.

[178] Ust. § 153 odst. 2 OSŘ
[179] SPÁČIL, J. *Občanský zákoník III: věcná práva (§ 976-1474): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 190-195.
[180] SPÁČIL, J. *Občanský zákoník III: věcná práva (§ 976-1474): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 190-195.

8.6.2. Žaloba na určení oprávněnosti výpovědi pronajímatele z nájmu bytu

Právní úprava žaloby na určení o neplatnosti výpovědi pronajímatele z nájmu bytu byla ve starém občanském zákoníku jednoznačně považovaná za zvláštní určovací žalobu se všemi aspekty, jak jsem ji popsala výše, v dnešním občanském zákoníku tato otázka není jednoznačná. Nově je obdobná žaloba vymezena v ust. § 2290 OZ ve znění: *„Nájemce má právo podat návrh soudu, aby přezkoumal, zda je výpověď oprávněná, do dvou měsíců ode dne, kdy mu výpověď došla.“.*

Odborný komentář se pozastavuje nad nejasností slov zmíněného ustanovení, z něhož není jednoznačně patrno, jakým druhem žaloby se má účastník přezkumu domáhat. Zda-li specifickou (novou) žalobou na „přezkum oprávněnosti výpovědi“ soudem, nebo zda žalobou určovací na „určení oprávněnosti výpovědi“, jak tomu bylo v praxi doposud.

Komentář teleologickým výkladem dovozuje, že by úprava měla navazovat na pojetí dosavadní a to s ohledem na to, že rozhodnutí o určení je způsobilé postavit najisto postavení stran, neboť deklaruje, zda nájemní vztah trvá či ne.[181] Jiný komentář pak nad typem žaloby pro tuto situaci vůbec nepolemizuje a bezpodmínečně udává, že se bude jednat o žalobu na určení neplatnosti výpovědi, při jejímž uplatnění není žalobce povinen prokazovat naléhavý právní zájem.[182]

K tomuto se již dříve přiklonil i Nejvyšší soud se slovy: *„Žaloba na určení neplatnosti výpovědi pronajímatele z nájmu bytu je specifickým případem určovací žaloby (...). Žalobce (nájemce) nemusí v tomto případě prokazovat naléhavý právní zájem na požadovaném určení (...).“*[183].

Výše zmíněné se ovšem nepresumuje, je-li žaloba podána po marně uplynuté prekluzivní lhůtě.[184] V takovém případě žalobci nepochybně svědčí právo podat obecnou určovací žalobu ve smyslu ust. § 80 OSŘ, avšak musí již unést a tvrdit naléhavý právní zájem.[185] K této problematice se však v praxi ani dříve neobjevoval

[181] HULMÁK, M. *Občanský zákoník VI: závazkové právo: zvláštní část (§ 2055-3014): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 466-468.
[182] *Občanský zákoník: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1296-1298.
[183] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne ze dne 15. 10. 2009 ve věci sp.zn. 26 Cdo 845/2008
[184] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2009, sp. zn. 26 Cdo 2813/2007
[185] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2010, sp. zn. 26 Cdo 2076/2009

jednotný názor. Jedna část odborníků měla za to, že je-li žaloba podána po marném uplynutí lhůty, naléhavý právní zájem má být dovozován vždy, pokud nájemce i po doručení výpovědi, popř. skončení samotného nájemního vztahu nebo právě po uplynutí lhůty k podání žaloby, v bytě nadále bydlí a užívá jej.[186]

Aktivně legitimovaný k podání žaloby je nájemce a nepochybně i pronajímatel, neboť je i v jeho zájmu určit oprávněnost výpovědi, např. pokud nájemce odmítá byt vyklidit a nadále v něm setrvává.

8.6.3. Žaloba podaná účastníkem v řízení o dědictví na základě odkazu, učiněného soudem v řízení o pozůstalosti (ve smyslu ust. § 170 ZŘS)

Prakticky totožná žaloba[187] měla své místo v našem právním řádu již před zavedením ZŘS a i v novém zákoně k ní bude bez pochyb přistupováno shodně jako doteď.

Užití ust. § 170 je účelné za situace, kdy mezi dědici (resp. osobami, které si nárokují právo na dědictví) v průběhu řízení o pozůstalosti existuje nebo vyvstane spor o dědické právo a není v kompetenci notáře, aby takový spor sám v rámci řízení rozhodl. Pokud se mu tedy nepodaří vyřešit spor mezi účastníky smírem, pak „*odkáže účastníka, jehož dědické právo se jeví se zřetelem k okolnostem případu jako nejslabší, aby své právo uplatnil žalobou.*“[188].

Žaloba o určení existence či neexistence dědického práva však není žalobou ve smyslu ust. § 80 OSŘ, naléhavý právní zájem proto není v textu žaloby ani v následném řízení nutno tvrdit a prokazovat, neboť legitimace odkázaného účastníka k jejímu podání plyne ze slov zákona. Účastník se ovšem musí striktně držet znění usnesení, kterým ho notář odkázal k podání žaloby, neboť v tomto usnesení je přesně uvedeno, jakou žalobu má odkázaný účastník podat, resp. jakého konkrétního určení se má domáhat. Pokud by účastník překročil rámec usnesení (odkazu) notáře nebo v žalobě

[186] MICHNA L. *Žaloba na určení neplatnosti výpovědi z nájmu bytu, dané bez přivolení soudu, podle § 711 odst. 5 ObčZ*. Právní rozhledy, 2009, č.6, s. 215.
[187] Ust. § 175k odst. 2 starého OSŘ
[188] Ust. § 170 odst. 1 ZŘS

požadoval určení jiné, bude muset bezpodmínečně prokazovat a tvrdit naléhavý právní zájem ve smyslu ust. § 80 OSŘ. [189]

Pasivně legitimovaní v řízení o této určovací žalobě budou všichni[190] ostatní účastníci řízení o pozůstalosti, kteří jimi byli v době vydání usnesení ve smyslu ust. § 170 ZŘS, a mají postavení nerozlučných společníků. Stejné postavení mají i všichni účastníci na straně žalobce.

Je na uvážení notáře, zda-li řízení o pozůstalosti po dobu trvajícího řízení o určovací žalobě přeruší[191] či nikoliv. Je však nepochybné, že se v řízení o žalobě jedná o otázce, která může mít význam pro rozhodnutí soudu, o to více, když si uvědomíme, že soud (notář) dal k takovému řízení podnět. Je-li řízení o určení ve smyslu odkazu notáře skutečně zahájeno, považuji za příhodné a spravedlivé, aby notář řízení o pozůstalosti přerušil do okamžiku, než bude o žalobě rozhodnuto.

Nepodá-li odkázaný účastník žalobu v uvedené lhůtě, nebo bylo-li řízení o ní zastaveno, byla-li odmítnuta, nebo účastník s ní nebyl úspěšný, přestává být odkázaný účastník účastníkem řízení o pozůstalosti. Jeho účast v řízení ukončí notář usnesením.[192]

[189] *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 347-354.
[190] Jinak bude žaloba zamítnuta pro nedostatek věcné legitimace, shodně např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15.5.2007, sp.zn. 21 Cdo 2088/2006
[191] Ust. § 109 odst. 2 písm. c) OSŘ
[192] Ust. § 170 odst. 2 a odst. 3 ZŘS

9. Žaloba na založení vzniku, změny nebo zániku právního vztahu

Dalším tradičním druhem žaloby je žaloba na založení vzniku, změny nebo zániku právního vztahu. Slovy teorie, jsou to „*ty zvláštní případy, kdy soud je podle hmotného práva a na návrh účastníka povolán, aby založil, změnil nebo zrušil právní poměr mezi účastníky nebo aby upravil nově jejich vzájemná práva a povinnosti.*“[193].

Žaloba je pak někdy odbornou literaturou a teorií nazývána jako „právotvorná“, takové označení však není přesné. Právotvorná totiž nikdy nemůže být žaloba sama o sobě, nýbrž právotvorným je až rozsudek, který je touto žalobou požadován. Rozhodnutí o žalobě na založení, změnu či zánik právního vztahu je tak svou povahou jediné, které má v rámci sporných řízení čistě konstitutivní účinek. Pro účel diplomové práce budu tento typ žaloby nazývat zkráceně (ač terminologicky nepřesně) jako žalobu „právotvornou“.

Ve starší procesní teorii se objevuje otázka, zda-li se právotvorná žaloba má vůbec považovat za samostatnou kategorii (druh) žaloby, tento názor byl však v čase překlenut a dnes jsou právotvorné žaloby běžnou součástí praxe i teorie. Procesní teoretici v minulosti neuznávali její konstitutivní účinek a považovali ji svým smyslem za žalobu určovací. Dle nich soud pouze deklaruje, zda účastníkovi z předprocesních hmotněprávních skutečností vzniklo právo na založení, změnu nebo zánik právního vztahu, z čehož plyne, že soud nový právní poměr nevytváří.[194] A. Winterová se však tou dobou[195] kloní k názoru, že není podstatné zaobírat se kategoriemi žalob dle jejich petitu a zavádět tak třetí druh vedle určovací žaloby a žaloby na plnění, nýbrž zdůrazňuje vhodnost třídění žalob i dle právního účinku rozhodnutí, ke kterému směřují, tj. buď deklaratornímu (určovací žaloby a žaloby na plnění) nebo konstitutivnímu (bez pochyb žaloby právotvorné).[196]

Týž teoretici dále namítají svěření normotvorné pravomoci soudům, neboť ta soudu, dle jejich názoru, nepřísluší. V tomto beze zbytku souhlasím s názorem A.

[193] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s.69.
[194] např. Dobrovolskij, Klejnman, Boura (viz WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s.70)
[195] Rok vydání citovaného díla je 1979.
[196] WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979, s.72.

Winterové, která takové obavy má za liché a shrnuje je ve dvou rovinách. Zaprvé, že nejde o tvorbu práva tam, kde se upravuje pouze konkrétní právní vztah a zadruhé, že nelze hovořit o přisvojování si normotvorné funkce soudu, neboť jeho pravomoc rozhodnout ve věci (a nový právní vztah konstituovat) plyne přímo z hmotněprávního normy.[197]

Jak jsem zmínila v jiné části této práce, právotvorné žaloby jsou někdy připodobňovány žalobám určovacím, zde uvedu několik zásadních aspektů, které je činí rozdílnými.

Charakteristickým znakem právotvorných žalob je jejich zakotvení v konkrétní normě hmotného práva, která na straně jedné obsahuje oprávnění jednotlivce obrátit se na soud s návrhem na založení, změnu, či zrušení práva, a zároveň na straně druhé, zmocňuje soud k tomu, aby takový nový právní poměr konstituoval.

Podobnost mezi rozhodnutími u žaloby určovací i právotvorné pak spočívá v tom, že ani jeden z nich není exekučním titulem a nežádá určité plnění. Právotvorná žaloba se ovšem zásadně liší tím, že nepůsobí preventivně a nijak nepostaví najisto právní postavení stran.

V praxi se nejčastěji jedná o statusové návrhy, které podrobněji představím v samostatné kapitole. Najdeme je však i v úpravě soukromoprávních vztahů v oblasti majetkové, či závazkové. Dvě takové žaloby představím v následujících podkapitolách.

9.1. Žaloba na změnu nebo zrušení závazku (ve smyslu ust. § 1766 OZ)

K základních principům závazkového práva nepochybně patří i princip pacta sunt servanda.[198] Princip, že smlouvy se mají dodržovat, je třeba ctít i za situace, kdy se po uzavření závazku stane plnění pro jednu ze stran obtížnější v důsledku určitých okolností, jež vyvstaly. Pokud však nastanou okolnosti předpokládané ustanovením § 1765 občanského zákoníku, nemusí to platit absolutně.[199]

Ustanovení § 1765 OZ zní: „*Dojde-li ke změně okolností tak podstatné, že změna založí v právech a povinnostech stran zvlášť hrubý nepoměr znevýhodněním*

[197] WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2014, s. 207.
[198] Výslovně uvedena též v úvodních ustanoveních občanského zákoníku (ust. § 3 odst. 2 písm. d) OZ).
[199] Výjimku z ust. § 1765 OZ, tedy, že se nelze podstatné změny okolností dovolat, upravuje jeho odst. 2, který spočívá v převzetí (akceptace) nebezpečí změny okolností.

jedné z nich buď neúměrným zvýšením nákladů plnění, anebo neúměrným snížením hodnoty předmětu plnění, má dotčená strana právo domáhat se vůči druhé straně obnovení jednání o smlouvě, prokáže-li, že změnu nemohla rozumně předpokládat ani ovlivnit a že skutečnost nastala až po uzavření smlouvy, anebo se dotčené straně stala až po uzavření smlouvy známou.".

Dojde-li k situaci předpokládané tímto ustanovením, má strana, jíž jde podstatná změna okolností k tíži, právo domáhat se vůči protistraně obnovení jednání o smlouvě. Cílem následného jednání by pak mělo být znovunastolení rovnováhy v právech a povinnostech mezi účastníky.

Na základní ustanovení přímo navazuje následující ust. § 1766 OZ ve znění: *„Nedohodnou-li se strany v přiměřené lhůtě*[200]*, může soud k návrhu kterékoli z nich rozhodnout, že závazek ze smlouvy změní obnovením rovnováhy práv a povinností stran, anebo že jej zruší ke dni a za podmínek určených v rozhodnutí. Návrhem stran soud není vázán."*, které vymezuje postup pro případ neúspěšného jednání o nové podobě závazku.

Na návrh účastníka (není rozhodné zda účastníka dotčeného, či jeho protistrany) je soud oprávněn rozhodnout o změně nebo zrušení původního závazku, a nahradí tak výsledek jednání, ke kterému strany nedospěly. Smyslem rozhodnutí soudu musí být obnovení rovnováhy v předmětném právním vztahu a odstranění zvlášť hrubého nepoměru mezi plněními. Soud by tak neměl do daného závazkového vztahu zasahovat nad míru únosnou a lze říci, že usiluje o uzpůsobení obsahu závazku novým okolnostem tak, aby to bylo pro účastníky spravedlivé.[201]

Soud má pak velmi širokou pravomoc, jak může řízení rozhodnout, neboť návrhem účastníků není nikterak vázán a může se řídit výhradně svým spravedlivým uvážením. Jeho možnosti jsou závazek buď změnit nebo zrušit, přičemž ze slov zákona nelze jednoznačně vyvodit, kterou možnost by měl preferovat. Mám však za to, že primárně by se soud měl snažit o udržení závazku, tedy o změnu jeho obsahu přijatelným způsobem, a teprve pokud to není možné, závazek zrušit. V takovém případě v rozsudku uvede, k jakému dni se závazek ruší. Odborný komentář však

[200] Přiměřená lhůta bude v takovém případě vždy striktně individualizovaná vzhledem k problematice a okolnostem případu.
[201] HULMÁK, M. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054) : komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 235-237.

dovozuje, že závazek nebude možné zrušit zpětně, přestože to zákon výslovně nezakazuje. [202]

Pokud soud závazek změní, ve výroku rozsudku uvede, jaká konkrétní ustanovení smlouvy mění a jak. Nestačí konstatovat, že rovnováha mezi stranami je obnovena, takový výrok by nebyl určitý.[203]

Soud má dále nepochybně možnost žalobu zamítnout, když dospěje k závěru, že podmínky pro podání žaloby nebyly dány, resp. že nenastala podstatná změna okolností, nebo také v situaci, „*pokud dotčená strana neuplatnila právo na obnovení jednání o smlouvě v přiměřené lhůtě*.“[204]. Platí vyvratitelná domněnka, že tato lhůta činí dva měsíce ode dne, kdy musela dotčená strana změnu okolností zjistit.

Podáním žaloby na změnu či zánik závazku se zahájí civilní sporné řízení, není však vyloučeno, aby taková žaloba byla podána již za probíhajícího řízení o splnění závazku z tohoto právního vztahu.

Účinek rozhodnutí je konstitutivní s účinky ex nunc, jednoznačně tedy jde o právotvornou žalobu ve smyslu, jak jsem ji popsala výše.

Ještě krátce k samotné doložce daných poměrů.[205] V občanském zákoníku je doložka upravena nově, avšak neobjevuje se v českém právním prostředí poprvé, počítal s ní totiž již návrh občanského zákoníku z roku 1937[206] (který však nikdy nevešel v platnost) a i přesto, že v OZO výslovně zcela chyběla, byla v průběhu válečného období dotvořena judikaturou[207] pro nezbytnost reflexe hospodářských změn, jež byly důsledkem první světové války. Otázkou je, zda-li úsudky plynoucí z prvorepublikových rozhodnutí budou aplikovatelné i pro současnou praxi. Relevantní závěry z judikatury citují M. Králík a P. Lavický následovně:

- *„Doložka rebus sic stantibus spočívá ve změně hospodářských poměrů, jež nastaly po uzavření smlouvy, a v důsledku níž se nepoměrně změnila hodnota vzájemných plnění obou smluvních stran;*
- *změna hospodářských poměrů musí být takového rázu, že při uzavření smlouvy ji nebylo možno předvídat (např. válka);*

[202] *Občanský zákoník: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 98.
[203] KRÁLÍK M.; LAVICKÝ P. *Doložka rebus sic stantibus*. Soudní rozhledy, 2012, č.10, s. 377.
[204] Ust. § 1766 odst. 2 OZ
[205] *Clausula rebus sic stantibus*
[206] Národní shromáždění Republiky československé, tisk č. 844.
[207] Např. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 17. 5. 1922, sp. zn. Rv I 407/22 (Vážný 1680) a dále rozhodnutí Vážný 409, Vážný 5021, Vážný 1815, Vážný 8, Vážný 5388.

- *nastanou-li popsané okolnosti, není strana, jíž jde změna poměrů k tíži, povinna závazek plynoucí ze smlouvy dodržet. Protistrana ovšem může nepoměr vzájemných plnění vyrovnat, a tím udržet smlouvu v účinnosti;*
- *doložka rebus sic stantibus platí pro obě strany;*
- *clausula rebus sic stantibus se vztahuje na závazky z veškerých smluv, nejen na smlouvy předběžné (smlouvy o smlouvě budoucí). Každá smlouva je tedy uzavřena s mlčky ujednanou doložkou rebus sic stantibus;*
- *doložku daných poměrů nelze uplatnit na závazky ze smluv, které již byly splněny, ale jenom na závazky nesplněné.“* [208].

I přesto, že se jedná o institut nový, není zcela jasné, jak budou soudy při konstituování práva za takových situací postupovat, resp. jak se budou spravedlivě dobírat k obnovení rovnováhy mezi stranami a zda budou závazky spíše měnit, nebo rovnou rušit. Troufám si však tvrdit, že by tato žaloba mohla být v praxi oblíbená a často užívaná. Závěry o tom, budeme moci činit až v následujících letech.

9.2. Žaloba na zrušení a vypořádání podílové spoluvlastnictví

Podílové spoluvlastnictví (zkráceně jej budu nazývat jen „spoluvlastnictví“) je jedním z druhů spoluvlastnictví. Fundamentálním pojmovým znakem je pro něj spoluvlastnický podíl, který „*vyjadřuje míru účasti každého spoluvlastníka na vytváření společné vůle a na právech a povinnostech vyplývajících ze spoluvlastnictví věci.“*[209].

Podílové spoluvlastnictví vzniká stejným způsobem jako vlastnické právo, tedy buď způsobem derivativním (např. smlouvou, děděním, či darováním) nebo originárním (původním). Je to právní vztah, kdy má více osob (není rozhodné zda fyzických, či právnických) práva a povinnosti k téže věci v postavení nerozlučných společníků, avšak co do výše svého konkrétního podílu, je každý spoluvlastník jeho úplným vlastníkem.

[208] KRÁLÍK M.; LAVICKÝ P. *Doložka rebus sic stantibus*. Soudní rozhledy, 2012, č.10, s. 377.
[209] Ust. § 1122 OZ

Jedním ze základních principů spoluvlastnictví je, že „*nikdo nemůže být nucen ve spoluvlastnictví setrvat.“*[210]. Spoluvlastník, který jím nechce nadále být, tak může žádat o své oddělení (pokud to je reálné možné), či o zrušení spoluvlastnictví s následným vypořádáním. Zákonná úprava tradičně preferuje dohodu spoluvlastníků., může však nastat situace, kdy se jednání o dohodě jeví jako marné a spoluvlastníci nejsou schopni nalézt konsenzus, případně se o něj vůbec nepokoušejí. V takové situaci se musí obrátit s návrhem na soud, aby spoluvlastnictví zrušil a zároveň rozhodl o jeho vypořádání.[211]

Ze slov zákona je, stejně jako za účinnosti SOZ, patrno nutné spojení návrhu na zrušení s následným vypořádání spoluvlastnictví. Dovozuji tak, že by bylo nepřijatelné, aby soud spoluvlastnictví pouze zrušil a nevypořádal.

Zákon nijak nevymezuje, o jaké neshody mezi spoluvlastníky se musí jednat, případně jaké důvody je vedou ke zrušení spoluvlastnictví, není tedy nutné prokazovat kvalifikovaný zájem na tom, aby bylo spoluvlastnictví zrušeno. K tomuto se odlišně vyjadřuje jedna část odborné veřejnosti, která tvrdí, že návrh na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví lze podat jedině, existují-li mezi spoluvlastníky neshody v zásadních otázkách. [212]

Jako jakékoliv jiné sporné řízení lze i toto zahájit jedině na návrh a aktivně věcně legitimovaný k podání žaloby je výhradně spoluvlastník. Samotného řízení se pak musí účastnit všichni spoluvlastníci, lhostejno zda-li na straně žalovaných nebo žalobců. [213] Tento požadavek plyne z konstitutivní povahy rozsudku[214], aby byl totiž sporný vztah mezi všemi spoluvlastníky definitivně vyřešen (vypořádán) ve všech jeho možných aspektech, musí rozsudek zavazovat všechny osoby, které jsou účastny na hmotněprávním vztahu, o kterém se rozhoduje. Těmito osobami jsou nepochybně všichni spoluvlastníci. Nebyli-li by účastníky řízení, žaloba bude zamítnuta pro nedostatek pasivní legitimace.

Na základě rozsudku tedy zaniká dosavadní spoluvlastnictví a vznikají nové vlastnické poměry (nový hmotněprávní vztah). Obecně platí, že takové spoluvlastnictví

[210] Ust. § 1140 OZ, shodně pak nález Ústavního soudu ze dne 28.6.2010, sp.zn. I. 617/10
[211] Ust. § 1143 OZ
[212] HOLUB, M,; POKORNÝ M.; BIČOVSKÝ J. *Občan a vlastnictví v českém právním řádu*. Praha: Linde, 2002, s. 224.
[213] Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30.9.1966, sp.zn. 4 Cz 79/66.
[214] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.6.2009, sp. zn. 22 Cdo 1089/2007

je účinně zrušeno až v okamžiku, kdy je rozhodnuto o následném vypořádání a k takovému vypořádání skutečně dojde.[215]

Požadavek na kvalitu žalobního návrhu je v souvislosti se zrušením spoluvlastnictví obzvláště namístě, neboť předmětem zrušení mohou být pouze ty věci, které účastníci v žalobním petitu označí. Jinými věcmi se pak soud není oprávněn zabývat. Totéž platí i pro příslušenství k hlavní věci, které je navrhovatel povinen vždy označit.[216]

Co se týče následného návrhu účastníka na způsob vypořádání, ten soud nijak nezavazuje.[217] I přes případný nesouhlas spoluvlastníka soud zvolí způsob vypořádání sám[218], ovšem nikoliv na základě vlastního uvážení, neboť je vázán přísnou zákonnou posloupností způsobů pro vypořádání spoluvlastnictví. Soud při vypořádání nejprve zjišťuje zda-li lze věc reálně rozdělit, pokud to nelze, zkoumá, zda-li jsou splněny podmínky pro přikázání věci za náhradu a pokud ani tato varianta nelze realizovat, navrhne prodej věci v dražbě a výtěžek rozdělí mezi spoluvlastníky dle velikosti jejich spoluvlastnických podílů.

1) *Reálné rozdělení věci* přichází v úvahu pouze tam, je-li to věcně a technicky možné a také s ohledem na to, aby věc nadále plnila svůj účel (funkci). Věc však nelze rozdělit pokud by se tím podstatně snížila její hodnota. Judikatura se velmi rozsáhle zabývala jednotlivými situacemi pro případ, kdy se rozděluje hmotná věc movitá, pozemek, stavba atd. V mnohých svých rozhodnutích pak dotvořila specifika a podmínky pro určité dané situaci a jednotlivé typy rozdělovaných věcí. Vzhledem k velmi objemné problematice a s ohledem na to, že vypořádání spoluvlastnictví není vlastním tématem této práce, se jejímu objasnění vyhnu úplně.

2) *Přikázání věci jednomu, nebo více spoluvlastníkům za náhradu* je druhá eventualita způsobu vypořádání, a k jejímu užití je vymezeno několik předpokladů subjektivních a objektivních. Zásadním hlediskem je skutečnost, že předmětnou věc

[215] SPÁČIL, J. *Občanský zákoník III: věcná práva (§ 976-1474): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 565- 576.
[216] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5.9.2005, sp. zn. 22 Cdo 1644/2005
[217] Judikatura také dovodila, že vadou žaloby není, pokud není návrh na způsob vypořádání žalobě obsažen, viz např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2.2.2011, sp. zn. 22 Cdo 1476/2009
[218] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3.2.2010, sp. zn. 22 Cdo 3685/2008

nebylo dobře možné reálně rozdělit. Další podmínkou je, že některý ze spoluvlastníků má o věc zájem (chce, aby mu byla přikázána) a tento spoluvlastník je solventní,[219] je tedy schopen vyplatit jiného spoluvlastníka (poskytnout mu náhradu). Objektivním kritériem při posouzení, kterému spoluvlastníkovi bude věc přikázána byla účinnosti SOZ i velikost jeho spoluvlastnického podílu, avšak Nejvyšší soud opakovaně judikoval, že velikost spoluvlastnického podílu není kritériem, ke kterému by bylo nutno při posouzení, komu bude věc přikázána přihlédnout,[220] současná úprava OZ jej proto již zcela vypustila. Dalším relevantním kritériem nepochybně zůstane i hledisko tzv. účelného využití věci, jenž spočívá v přihlédnutí ke skutečnostem, který ze spoluvlastníků o věc doposud pečoval, udržoval ji, užíval, investoval do ní apod.[221] Co se týče výše náhrady vyplácené dalším společníkům, dle dosavadní praxe soudů má odpovídat ceně obvyklé. Spoluvlastník, kterému byla věc do vlastnictví v rozhodnutí přikázána, k ní nabývá vlastnictví derivativně tímto rozhodnutím.

3) *Prodej věci ve veřejné dražbě* je poslední možností, pokud ani jedna z předchozích dvou variant nemůže být úspěšně uskutečněna. Je nejméně častou formou vypořádání a nachází své místo v situaci, kdy ani jeden ze spoluvlastníků nemá o věc zájem, a zřídka i v případech, kdy spoluvlastník o věc zájem má, ovšem nejsou splněny další podmínky k tomu, aby mu byla věc přikázána, např. není-li solventní. Shodně k tomuto i Nejvyšší soud ve svém rozsudku, říká: „*Podmínky pro přikázání věci za přiměřenou náhradu ve smyslu § 142 odst. 1 ObčZ nejsou dány, i když žalobce navrhuje, aby věc, jíž nelze rozdělit, byla přikázána jemu, jestliže nemá na zaplacení přiměřené náhrady, sám nechce věc užívat a hodlá ji naopak prodat, pokud mu bude přikázána a jestliže ani další spoluvlastník přikázání věci do svého vlastnictví za náhradu nenavrhuje. V takovém případě může soud nařídit prodej*

[219] K otázce solventnosti pak usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.3.2006, sp. zn. 22 Cdo 1604/2005, jenž říká: „*Vyznívá-li řádná aplikace kritérií uvedených v § 142 odst. 1 ObčZ (velikost spoluvlastnického podílu a účelné využití věci) pro strany sporu o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví rovnocenně, záleží jen na soudu, které z dalších relevantních okolností případu (zejména schopnost a včasnost zaplacení přiměřené náhrady ve smyslu uvedeného ustanovení) vyhodnotí ve prospěch té které strany"*.

[220] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1249/2008

[221] SPÁČIL, J. *Občanský zákoník III: věcná práva (§ 976-1474): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 607- 624.

věci."[222]. Prodej věci a rozdělení výtěžku dle spoluvlastnických podílů je tak účinný instrument, který zajistí, že se všem spoluvlastníkům dostane při zrušení a vypořádání spoluvlastnictví hodnoty, jenž jejich podílu odpovídá.

Dnes platný a účinný občanský zákoník oproti úpravě v SOZ zavádí také speciální důvod, pro který je soud omezen v řízení o zrušení (vypořádání) rozhodnout. Jedná se o okolnost upravenou v ust. § 1140 odst. 2 OZ, který zní: *„Každý ze spoluvlastníků může kdykoli žádat o své oddělení ze spoluvlastnictví, lze-li předmět spoluvlastnictví rozdělit, nebo o zrušení spoluvlastnictví. Nesmí tak ale žádat v nevhodnou dobu nebo jen k újmě některého ze spoluvlastníků."*. Pokud zmíněná situace nastane, není soud oprávněn o zrušení rozhodnout.

Mimo to může soud na návrh účastníka zrušení spoluvlastnictví odložit ve smyslu ust. § 1154 OZ, „*má-li tím být zabráněno majetkové ztrátě nebo vážnému ohrožení oprávněného zájmu některého spoluvlastníka"*, a spoluvlastnictví tak bude nadále trvat, nejdéle však dva roky.

Závěrem se krátce vyjádřím k oddělení se od spoluvlastnictví ve smyslu ust. § 1140 odst. 2 věty první: *„Každý ze spoluvlastníků může kdykoli žádat o své oddělení (...)"*. Institut oddělení se od spoluvlastnictví dosud nebyl v našem právním řádu obsažen, a ani současná zákonná dikce jej pro svojí nekomplexnost nijak zvlášť neobjasňuje a dále nerozvádí, stejně tak důvodová zpráva zcela mlčí.[223] Ze stručných slov zákona lze pravděpodobně dovozovat následující.

Pokud se některý spoluvlastník od spoluvlastnictví oddělí, to zůstává zachováno a mění se pouze okruh osob v něm participujících. Oddělení tak na rozdíl od zrušení a vypořádání nesměřuje k likvidaci celého spoluvlastnictví. Úspěšné užití institutu oddělení však přichází v úvahu pravděpodobně jedině, pokud je předmětem spoluvlastnictví reálně dělitelná věc a pokud ve spoluvlastnictví nadále setrvají nejméně další dva spoluvlastníci.[224] Zásadním důsledkem oddělením se jednoho ze spoluvlastníků, je zmenšení se dosavadních spoluvlastnických podílů ostatních

[222] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2000 sp. zn. 22 Cdo 1563/99
[223] ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012.
[224] SPÁČIL, J. *Občanský zákoník III: věcná práva (§ 976-1474): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 548-549.

spoluvlastníků, je tedy důležité, aby byla velikost nově vymezených podílů výslovně obsažena buď v dohodě spoluvlastníků o oddělení, nebo v soudním rozhodnutí.[225]

Aktivní věcná legitimace svědčící výlučně spoluvlastníkům a bezpodmínečná účast všech spoluvlastníků buď na dohodě, nebo v soudním řízení o oddělení, je dle mého názoru stejně nezbytná jako při zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.

[225] SPÁČIL, J. *Občanský zákoník III: věcná práva (§ 976-1474): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 548-549.

10. Statusové žaloby

„Statusové žaloby směřují k autoritativní úpravě osobního stavu občana.“[226].

Výrok rozsudku v řízení o osobním stavu určité osoby má zpravidla[227] konstitutivní účinek, dá se tedy říci, že svým smyslem jde o rozhodnutí právotvorné.

Zásadním rozdílem účinku rozhodnutí od jiných žalob pak je, že nezavazuje pouze účastníky daného řízení, nýbrž působí absolutně proti všem[228] s účinky ex nunc. Tato absolutní závaznost pak spočívá mimo jiné i v tom, že překážka věci pravomocně rozsouzené působí i vůči těm, kteří nebyli účastníky předmětného řízení. K tomu usnesení Nejvyššího soudu: *„I když se nejedná o stejnou věc, překážka věci pravomocně rozhodnuté nastává také tehdy, jde-li v novém řízení o tentýž nárok nebo stav, o němž již bylo pravomocně rozhodnuto, a týká-li se stejného předmětu řízení, jestliže výrok pravomocného rozsudku, platebního rozkazu nebo usnesení ve věci samé je závazný pro každého (…). V rozsahu závaznosti výroku pravomocného rozsudku, platebního rozkazu nebo usnesení ve věci samé se na tyto osoby vztahuje překážka věci pravomocně rozhodnuté, i když nebyly účastníky původního řízení.“*[229].

Zavedením zákona o zvláštních řízeních soudních a oddělením tak nesporných (resp. všech zvláštních kromě sporných) řízení z úpravy občanského soudního řádu, je tak i právní úprava žalob o osobním stavu (tzv. statusových věcí) přesunuta tam. Subsidiárně se však stále užije OSŘ, nevyplývá-li ze zákona něco jiného.

Ve věcech statusových se řízení zahajují v zásadě na návrh, pokud zákon výslovně neříká, že lze zahájit i bez návrhu. V takovém případě soud zahájí řízení bez zbytečného odkladu poté, co se dozví o skutečnostech rozhodných pro vedení řízení. Bez návrhu lze zahájit například řízení o prohlášení člověka za mrtvého na základě důkazu smrti. [230]

Formální náležitosti návrhu pak musejí odpovídat obecným náležitostem ve smyslu ust. § 42 OSŘ a také náležitostem speciálním (ust. § 79 OSŘ).

---

[226] SCHELLEOVÁ, I.; SCHELLE K. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 328.
[227] V některých případech je jeho účinek deklaratorní např. v řízení o určení, zda tu manželství je či není.
[228] Erga omnes, viz ust. § 27 ZŘS.
[229] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22.5.2012 ve věci sp zn. 21 Cdo 4537/2011
[230] Ust. § 26 odst. 2 OZ

ZŘS také upravuje případy, kdy lze zahájit řízení nikoliv výhradně na základě písemného návrhu, nýbrž i ústně do protokolu.[231] Statusovými věcmi, které lze zahájit ústně do protokolu je například řízení o určení a popření otcovství a mateřství, či řízení ve věcech osvojení.

Řízeními ve statusových věcech jsou zejména řízení o svéprávnosti; řízení o prohlášení člověka za mrtvého; řízení ve statusových věcech právnických osob (jejich zrušení a likvidace; jmenování a odvolání jejich statutárních orgánů a likvidátora; přeměn; otázek statusu veřejně prospěšné společnosti); řízení ve statusových věcech manželských (určení, zda tu manželství je či není; o neplatnost manželství; o rozvod manželství); řízení ve statusových věcech partnerských (určení, zda tu partnerství je či není; o neplatnost partnerství; o zrušení partnerství); řízení o určení a popření rodičovství; řízení o osvojení; a dále také některá řízení ve věci péče o nezletilého (např. jeho výchova; jeho jméno a příjmení; pěstounská péče; přiznání svéprávnosti nezletilému).[232]

Ze statusových věcí představím pouze řízení o prohlášení za mrtvého, na němž budu demonstrovat možnost zahájení na návrh i bez návrhu, nezbytnou účast osob, o jejichž právech a povinnostech bude jednáno a také účinky meritorního rozhodnutí.

10.1. Návrh na prohlášení člověka za mrtvého

Úprava řízení o prohlášení člověka za mrtvého dostala v právní úpravě po rekodifikaci soukromého práva moderní podobu. Konečně bylo vyřešeno několik zásadních otázek, které činily v předchozí úpravě institutu obtíže.

Stále platí, že smrt člověka se prokazuje úmrtním listem na základě zápisu do knihy úmrtí, dle ust. § 21 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení ve znění účinném ke dni 16.3.2015 (dále jen „matriční zákon“). Podkladem pro zápis do knihy úmrtí je pak list o prohlídce zemřelého nebo pravomocné rozhodnutí soudu o prohlášení člověka za mrtvého.[233]

[231] Ust. § 14 ZŘS
[232] *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1.1.2015*. Vyd. 1. Editor Karel Havlíček. Praha: Havlíček Brain Team, 2015, s. 99.
[233] Ust. § 21 odst. 2 matričního zákona

Zákon nyní rozlišuje prohlášení člověka za mrtvého na základě domněnky smrti (takové řízení lze zahájit jedině na návrh), nebo na základě důkazu smrti (lze zahájit i bez návrhu).

Prohlášení člověka za mrtvého na základě důkazu smrti, vymezuje situaci, kdy není možno provést ohledání těla zemřelého stanoveným způsobem,[234] avšak vzhledem k události, které se osoba účastnila, se její smrt jeví jako jistá. Takovými událostmi jsou v praxi příkladmo havárie v letecké přepravě, exploze, důlní neštěstí a jim podobné. Soud je za takové okolnosti oprávněn zahájit řízení i bez návrhu poté, co se dozví o skutečnostech rozhodných a vymezí si okruh účastníků řízení.[235]

Řízení, kdy má být člověk prohlášen za mrtvého na základě domněnky smrti se zahajuje výhradně z iniciativy osoby, která má důvodně za to, že osoba zemřela a na takovém prohlášení má právní zájem.[236] Účastníkem řízení je navrhovatel a ten, o jehož právech a povinnostech bude jednáno (tedy osoba, jenž bude prohlášena za mrtvou zastoupena opatrovníkem).

Účastníky budou také všechny další osoby, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno, neboť slovy komentáře „*Ač výrok rozhodnutí se o právech a povinnostech těchto osob přímo nezmiňuje, má na ně bezprostřední účinek*“[237]. Všechny tyto osoby mají na prohlášení právní zájem a mohly by být dle smyslu zákona i navrhovateli pro zahájení tohoto řízení.

Není však pouze na navrhovateli, aby správně vymezil okruh účastníků, neboť to je především povinností soudu, který dle ust. § 7 odst. 1 ZŘS musí všechny takové osoby do řízení přibrat. Těmito osobami bude nepochybně manžel, děti, rodiče, jiní dědicové, či právní nástupci člověka, jenž má býti za mrtvého prohlášen.

Návrh musí obsahovat vylíčení rozhodných skutečností a přesnou identifikaci člověka, který má být za zemřelého prohlášen, pokud by k těmto identifikačním údajům nemohl soud dospět ve svém vlastním šetření, k tomuto shodně cituji usnesení Nejvyššího soudu: „*V návrhu na prohlášení za mrtvého nemusí být nezvěstná fyzická osoba označena svým rodným číslem nebo datem narození, popřípadě též místem*

[234] Ust. § 83 a násl. zákona č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování ve znění účinném ke dni 16.3.2015.
[235] *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1.1.2015*. Vyd. 1. Editor Karel Havlíček. Praha: Havlíček Brain Team, 2015, s. 175.
[236] Ust. § 71 odst. 1 OZ
[237] *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1.1.2015*. Vyd. 1. Editor Karel Havlíček. Praha: Havlíček Brain Team, 2015, s. 171.

narození nebo posledního známého bydliště, jen jestliže v něm navrhovatel uvede takové skutečnosti, které soudu umožní, aby prostřednictvím vlastního šetření potřebné údaje zjistil. Za mrtvou může být rozsudkem soudu prohlášena jen taková fyzická osoba, ohledně které bylo za řízení zjištěno její rodné číslo nebo datum narození, popřípadě též místo narození nebo posledního známého bydliště."[238]

Občanský zákoník v ust. § 73 až § 75 dále upravuje lhůty, po jejichž uplynutí lze člověka prohlásit za mrtvého v řízení na základě právní domněnky.

První domněnkou je, vydal-li soud rozhodnutí o prohlášení této osoby za nezvěstnou a od té doby uplynulo již pět let.[239]

Nebyla-li osoba za nezvěstnou prohlášena, lze jí za zemřelou prohlásit až uplynutím sedmi let od konce roku, kdy byla ještě prokazatelně naživu.

Třetí domněnka se dotýká prohlášení za mrtvou osobu, která byla prohlášena za nezvěstnou ještě jako nezletilá. Tuto osobu nelze za mrtvou prohlásit před dvacátým pátým rokem ode dne jejího narození.

A začtvrté, pokud se osoba stala nezvěstnou důsledkem její účasti na události, kde bylo ohroženo více osob, lze ji prohlásit za mrtvou až uplynutím tří let.

K samotnému meritornímu rozsudku je pak třeba poznamenat, že platí pro každého (erga omnes) a má právní účinky ex nunc.

Pravomocné rozhodnutí o prohlášení člověka za mrtvého, je také spojeno s jeho důsledky, které zasahují do trvání manželského vztahu zemřelé osoby. Současná úprava nově výslovně vymezuje, že: *„Prohlášením manžela za mrtvého zaniká manželství dnem, který se pokládá za den jeho smrti"*[240].

V otázce manželství, na rozdíl od úpravy ve starém občanském zákoníku, zcela vylučuje možnost jeho obnovení pro případ, kdy by byl rozsudek o prohlášení za mrtvého zrušen pro okolnost, že osoba prohlášená za mrtvou je naživu a druhý manžel by neuzavřel manželství jiné.

Pro právní účinky pravomocného rozhodnutí o prohlášení člověka za mrtvého v souvislosti s nabytím dědického práva, platí, že nastávají ex tunc. Konstatuje to i Nejvyššího soud ve svém usnesení slovy: *„Způsobilost fyzické osoby, jež byla prohlášena za mrtvou, mít práva a povinnosti zaniká právní mocí rozsudku o prohlášení*

[238] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23.9.2004, sp. zn. 21 Cdo 653/2004
[239] Lhůta se počítá od konce roku, v němž k prohlášení došlo.
[240] Ust. § 71 OZ

za mrtvého; dědictví po této osobě se však nabývá dnem, který je v rozsudku označen jako den její smrti."[241].

Zákon dále logicky připouští možnost zrušení rozsudku o prohlášení za mrtvého pro případ, kdy se zjistí, že osoba prohlášená za mrtvou, žije. Je to jednou z výjimek z překážky rei iudicatae, neboť není spravedlivě akceptovatelné, aby osoba, jež žije, byla právně považována za mrtvou. O zrušení rozsudku rozhoduje soud i bez návrhu pokud se dozví, že je osoba naživu. Účinek zrušení rozsudku působí zásadně ex tunc, k tomu se shodně vyjádřil i Nejvyšší soud: „*Zrušení rozhodnutí o prohlášení za mrtvého působí zásadně s účinky ex tunc (jako by soud člověka za mrtvého vůbec neprohlásil)."*[242].

[241] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2006, sp. zn. 33 Odo 240/2005
[242] Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2008, sp. zn. 29 Odo 990/2006

11. Závěr

Ve své práci jsem se pokusila uchopit problematiku žalob v českém civilním procesu zejména s ohledem na diferenciaci aspektů jejich jednotlivých druhů.

V několika prvních kapitolách mé práce jsem se však zabývala obecně institutem žaloby. Zákonná úprava nezbytných náležitostí je dle mého názoru dostatečná, odpovídá modernímu pojetí institutu v kontinentálním právu a snaží se reflektovat dynamičnost civilního řízení a tendence k jeho elektronizaci. Nemálo k tomu přispěla i novela Občanského soudního řádu č. 292/2013 Sb., která např. v ust. § 42 OSŘ konečně odstranila požadavek na doplnění originálu podání do tří dnů, který byl odeslán prostřednictvím datové schránky odesílatele. Takových kroků, jenž vedou k postupné elektronizaci řízení a celkovému zjednodušení komunikace se soudem, bude v budoucnu nepochybně přibývat.

Podstatné náležitostí žaloby jsou neoddiskutovatelně její esenciální složkou a bez jejich obsahu ji nelze projednat. I zde ovšem zákon ctí nezadatelné právo na poskytnutí soudní ochrany a na prvém místě preferuje ochranu práv účastníka řízení zejména tím, že ukládá soudu povinnost jej vyzvat k doplnění či opravení vadného podání. Pokud tedy účastník dodá bezvadnou žalobu ve smyslu poučení soudu, má garantováno, že jeho věc bude spravedlivě rozhodnuta.

Ve své práci jsem se také zabývala náležitostmi samotného žalobního petitu, a dospěla jsem ke shodnému závěru jako dosavadní tendence Ústavního soudu, tedy že nelze po účastníkovi spravedlivě požadovat, aby žalobní petit formuloval za každých okolností jednoznačně. Soud by měl v řízení šetřit práva účastníků nejvyšší možnou mírou. Pokud tedy shledá, že žalobní petit nemůže převzít do výroku rozsudku, ale z ostatních prvků žaloby (zejména. z tvrzeného skutkového stavu) je evidentně patrno, čeho se žalobce domáhá, měl by výrok formulovat s ohledem na toto komplexní posouzení věci.

Není to však jen žalobce, jehož práva mají být šetřena, ale stejnou mírou i práva žalovaného. Významným prvkem ochrany práv žalovaného je vázanost možnosti zpětvzetí žaloby právě na jeho souhlas. Jestliže má žalovaný oprávněný zájem na výsledku řízení, nelze mu toto právo v žádném případě upírat. Může se to zdát

samozřejmé, ale je třeba zmínit, že podmínka souhlasu žalovaného se zpětvzetím žaloby byla do občanského soudního řádu vtělena až po revoluci.

V kapitole pojednávající o druzích žalob jsem se pokusila srozumitelně uchopit způsoby možné diferenciace žalob, zejména s ohledem na jejich účel a cíle. Došla jsem k závěru, že novela občanského soudního řádu, jež demonstrativní výčet jednotlivých žalob vypustila, byla zcela na místě. Dynamičnost, která je pro odvětví procesního práva typická, by totiž mohla být zákonným výčtem značně omezena. I z hlediska obsáhlé rekodifikace soukromého práva se jeví o to více žádoucí ponechat třídění žalob pouze v teoretické rovině a jakémukoliv zákonnému vymezení se vyhnout.

Toto pojetí je, dle mého, zcela v souladu s obecnou teorií abstraktního žalobního práva, která spočívá na absolutním nezadatelném právu jednotlivce domáhat se soudní ochrany u povolaného justičního orgánu, zcela bez vazby na materiální právo či na zákonný výčet jediných možných druhů žalob.

Ve své práci jsem se oproti ostatním druhům žalob pozorněji zaměřila na žalobu určovací, která se mi na začátku vypracovávání práce jevila jako nejproblematičtější a velmi specifická. Má očekávání se potvrdila a během analýzy jejích dílčích složek jsem dospěla k několika závěrům.

Určovací žaloba může být skutečně velmi efektivním prostředkem ochrany práva, které je ohroženo, ovšem nároky, které jsou na předpoklady její úspěšnosti kladeny, mohou býti velmi obtížně naplnitelné.

Je to především předpoklad prokázání naléhavého právního zájmu na požadovaném určení, který činí praxi problémy. Posuzovat jeho existenci je totiž vždy striktně individuální a záleží na konkrétních okolnostech každého případu. Soudu je proto dán nesnadný úkol o existenci naléhavého právního zájmu spravedlivě rozhodnout. K eliminaci právní nejistoty, která v žalobci nepochybně při zahájení řízení třímá, může pomoci jedině konstantní judikatura, jež bude pečlivě dotvářet požadavek naléhavého právního zájmu ve všech jeho nuancích. Nemyslím si, že by k právní jistotě žalobce napomohla komplexnější zákonná úprava, vzhledem k nezbytné individualizaci každého jednotlivého případu.

Zároveň jsem dospěla k závěru, že v otázce věcné legitimace účastníků řízení o určení platnosti právního úkonu (stejně tak např. v případě dědické žaloby) by soudy měly uznat, že je žádoucí žalobce poučit o nezbytném předpokladu úspěšnosti žaloby,

kterým je bezpodmínečná účast v řízení všech osob, kterých se účinky meritorního rozsudku o platnosti daného úkonu dotknou. Samozřejmě respektuji zásadu, že soud není oprávněn poučovat účastníky nad rámec jejich procesních práv a povinností, avšak tento nedostatek pasivní věcné legitimace, jenž je důsledkem nedbalého vymezení účastníků žalobcem, považuji v praxi za poměrně běžný. Předpokládám, že kdyby byl žalobce v tomto smyslu poučen, nepochybně by další osoby do řízení přibral. I z hlediska šetření zásady procesní ekonomie považuji za účelné poučení v tomto smyslu praxi vnuknout, neboť je evidentní, že žalobce po zamítnutí původní žaloby pro nedostatek pasivní legitimace podá záhy žalobu novou, již s bezvadným vymezením účastníků.

Oceňuji i značný judikatorní posun, který ve svém rozhodnutí z 25.6.2014 ve věci sp.zn. 31 Cdo 2740/2014 vymezil Nejvyšší soud v otázce překážky rei iudicatae žaloby na plnění pro žalobu na určení. Zpřesnění názoru soudu, že překážka věci rozsouzené nemůže v praxi u těchto žalob platit absolutně, ale je třeba posoudit kvalitu vyřešení prejudiciální otázky, je nepochybně správné a pro praxi (stejně tak pro právní jistotu účastníků) žádoucí.

Rozsáhlá rekodifikace soukromého práva přinesla značné množství nových institutů a tedy i nové žaloby s nimi související. Některé z nich jsem se pokusila ve své práci analyzovat a metodou rešerše odborné literatury, případně i prvorepublikové úpravy a judikatury, najít jejich stinné stránky a možné řešení v budoucnu, avšak bez existující soudní praxe, či detailně zpracovaného teoretického pohledu, nelze činit bezchybné závěry o daných institutech. Komplexní posouzení tedy nechávám na odborné veřejnosti, teorii a budoucí judikatuře.

Seznam použitých pramenů

Použitá literatura

1. DRÁPAL, L. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xx, 1579 s. Velké komentáře. ISBN 9788074001079.
2. ELIÁŠ, Karel. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 9788072089222.
3. ELIÁŠ, K. *Občanský zákoník: velký akademický komentář. Úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. 1.svazek*. Praha: Linde, 2008, 1243 s. ISBN 978-80-7201-687-7.
4. FIALA, Josef. *Občanské právo*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, c2012, xxxi, 965 s.;. Meritum (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-948-7.
5. GERLOCH, A. *Teorie práva*. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 343 s. Právnické učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 9788073800239.
6. HORA, V. *Československé civilní právo procesní*. Editor Jiří Spáčil. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, xxxii, 211, 442, 286 s. Klasická právnická díla. ISBN 9788073575403.
7. HENDRYCH, D. *Právnický slovník*. 3. podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, xxii, 1459 s. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.
8. HOLUB, M.; POKORNÝ M.; BIČOVSKÝ J. *Občan a vlastnictví v českém právním řádu*. Praha: Linde, 2002, 335 s. ISBN 8072013483.
9. HULMÁK, M. *Občanský zákoník V: závazkové právo: obecná část (§ 1721-2054): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, xvii, 1317 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-535-0.
10. HULMÁK, M. *Občanský zákoník VI: závazkové právo: zvláštní část (§ 2055-3014) : komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, xxv, 2046 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-287-8.
11. KINCL, J.; URFUS V.; SKŘEJPEK M. *Římské právo*. 2., dopl. a přeprac. vyd., V nakl. Beck 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, xxii, 386 s. Právnické učebnice (C.H. Beck). ISBN 3406400825.

12. LAVICKÝ, P. *Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, xx, 2380 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9.
13. *Občanský zákoník: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, xxxii, 1667 s. Komentáře (Wolters Kluwer). ISBN 9788074783692. (pozn. Svazek V.)
14. *Občanský soudní řád: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013, xxiii, 1398 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074005060.
15. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1.4.2014*. Vyd. 1. Editor Karel Havlíček. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, 515 s. ISBN 9788087109397. (pozn. Kniha I.)
16. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1.4.2014*. Vyd. 1. Editor Karel Havlíček. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, 601 s. ISBN 9788087109465. (pozn. Kniha II.)
17. *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář : podle stavu k 1.1.2015*. Vyd. 1. Editor Karel Havlíček. Praha: Havlíček Brain Team, 2015, 1079 s. ISBN 9788087109489. (pozn. Zákon o zvláštních řízeních soudních)
18. PAUKNEROVÁ.; TOMÁŠEK, M. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2009, 424 s. ISBN 9788024616872.
19. PAVLÍČEK, V. *Ústavní právo a státověda*. 1. úplné vyd. Praha: Leges, 2011, 1119 s. Student (Leges). ISBN 9788087212905.
20. SCHELLEOVÁ, I.; SCHELLE K. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, 1202 s. ISBN 8086861090.
21. SPÁČIL, J. *Občanský zákoník III: věcná práva (§ 976-1474): komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, xv, 1260 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-499-5.
22. STEINER, V. Základní otázky občanského práva procesního. 1. vydání, Praha : Academia, 1980. 368 s.
23. SVOBODA, K.; ŠÍNOVÁ R.; HAMUĽÁKOVÁ K. *Civilní proces: obecná část a sporné řízení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2014, xxvi, 432 s. Academia iuris. ISBN 978-807-4002-793.
24. SVOBODA, K. *Žaloba v civilním řízení*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, ix, 301 s. Právní monografie. ISBN 9788073575359.
25. VOJČÍK, P. *Občiansky zákonník: stručný komentár*. 2., preprac. a dopl. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2009, 1234 s. ISBN 9788080782498.

26. WINTEROVÁ, A.; MACKOVÁ, A. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2014, 621 s. ISBN 9788072019403.
27. WINTEROVÁ, A. *Žaloba v občanském právu procesním*, Univerzita Karlova-Praha, 1979. Acta Universitatis Carolinae, Iuridica monographia XXXI.
28. *Zákon o zvláštních řízeních soudních: komentář*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2015, xxi, 1032 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 9788074002977.

Použité právní předpisy ve znění účinném ke dni 16.3.2015

1. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
2. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní republiky
3. Zákon č. 99/1964 Sb., občanský soudní řád
4. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
5. Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
6. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
7. Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí
8. Zákon č. 531/1991 Sb., obchodník zákoník
9. Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
10. Zákon č. 262/2005 Sb., zákoník práce
11. Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu
12. Zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů.
13. Zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových
14. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení
15. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování
16. Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
17. Zákon č. 113/1895 Sb., o soudním řízení v občanských rozepřích právních
18. Zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský

Použitá judikatura

1. Nález Ústavního soudu ze dne 20.6.1995, sp. zn. III. ÚS 17/95
2. Nález Ústavního soudu ze dne 29.6.1995, sp. zn. III. ÚS 74/94
3. Nález Ústavního soudu ze dne 4.7.1996, sp.zn. III. ÚS 80/96
4. Nález Ústavního soudu ze dne 15.1.1998, sp. zn. III. ÚS 118/79
5. Nález Ústavního soudu ze dne 25.1.2000, sp.zn. II.ÚS 94/99
6. Nález Ústavního soudu ze dne 3.10.2000, sp.zn. II. ÚS 20/99
7. Nález Ústavního soudu ze dne 16.1.2003, sp.zn. III. ÚS 210/02
8. Nález Ústavního soudu ze dne 6. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 22/03
9. Nález Ústavního soudu ze dne 24.4.2006, sp. zn. IV. ÚS 319/05
10. Nejvyšší soud ČSR, Cpj 34/74, [R 26/1975 civ.]
11. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 17. 5. 1922, sp. zn. Rv I 407/22 (Vážný 1680) a dále rozhodnutí Vážný 409, Vážný 5021, Vážný 1815, Vážný 8, Vážný 5388.
12. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30.9.1966, sp.zn. 4 Cz 79/66
13. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24.2.1971, 2 Cz 8/71
14. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 25. 6. 1981, 3 Cz 50/81
15. Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR z 22. 5. 1987, sp.zn. 2 Cz 12/87
16. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 1997, sp. zn. 3 Cdon 1338/96
17. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.7.1997, sp. zn. 2 Cdon 223/96
18. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2000, sp. zn. 22 Cdo 2568/1998
19. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2000 sp. zn. 22 Cdo 1563/99
20. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2000, sp. zn. 22 Cdo 1859/99
21. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.12.2000, sp.zn. 20 Cdo 1897/98
22. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.1.2001, sp. zn. 21 Cdo 2920/99
23. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.1.2001, sp. zn. 20 Cdo 2948/2000
24. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 3.2001, sp. zn. 22 Cdo 2162/99
25. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.11.2001, sp. zn. 25 Cdo 1117/2001
26. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12.12.2001, sp.zn. 20 Cdo 2931/99
27. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3.4.2002, sp. zn. 21 Cdo 679/2001
28. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.5.2002, sp.zn. 22 Cdo 1908/2000

29. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 7. 2002, sp. zn. 22 Cdo 543/2001
30. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22.10.2002, sp.zn. 21 Cdo 366/2002
31. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.12.2002, sp.zn. 30 Cdo 1865/2002
32. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2003, sp. zn. 22 Cdo 2121/2001
33. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.3.2003, sp.zn. 22 Cdo 2409/2002
34. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.3.2004, sp. zn. 22 Cdo 739/2003
35. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6.10.2004, sp. zn. 22 Cdo 1826/2004
36. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.11.2004, sp. zn. 30 Cdo 1465/2004
37. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5.9.2005, sp. zn. 22 Cdo 1644/2005
38. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. 29 Odo 1513/2005
39. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18.9.2008, sp.zn. 26 Cdo 942/2008
40. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2.6.2009, sp.zn. 30 Cdo 3364/2008
41. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2009, sp. zn. 26 Cdo 2813/2007
42. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.6.2009, sp. zn. 22 Cdo 1089/2007
43. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2009 sp.zn. 26 Cdo 845/2008
44. Rozsudek Nejvyyšího soudu ze dne 3.2.2010, sp. zn. 22 Cdo 3685/2008
45. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.5.2010, sp. n. 26 Cdo 1673/2009
46. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 7. 2010, sp. zn. 26 Cdo 2076/2009
47. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.12.2011, sp.zn. 20 Cdo 2357/98
48. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 1. 2013, sp. zn. 28 Cdo 2375/2012
49. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2013, sp. zn. 22 Cdo 585/2012
50. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014, sp. zn. 31 Cdo 2740/2012
51. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24.9.2014, sp.zn. 21 Cdo 3399/2013
52. Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 8. 1993, sp. zn. 6 Cz 32/92
53. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2.6.1998 sp. zn. 2 Cdon 1506/96
54. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9.12.1998, sp.zn. 31 Cdo 175/98
55. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.9.2002, sp.zn. 29 Odo 421/2002
56. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25.7.2003, sp.zn. 26 Cdo 682/2003
57. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5.2.2004, sp. zn. 30 Cdo 801/2003
58. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.6.2004, sp.zn. 20 Cdo 965/2003
59. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29.7.2004, sp.zn. 22 Cdo 2035/2003
60. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23.9.2004, sp. zn. 21 Cdo 653/2004

61. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27.4.2005, sp.zn. 20 Cdo 813/2004
62. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 3. 2006, sp. zn. 21 Cdo 2431/2005
63. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2006, sp. zn. 33 Odo 240/2005
64. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2008, sp. zn. 29 Odo 990/2006
65. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1249/2008
66. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2010, sp. zn. 28 Cdo 3889/2008
67. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2.2.2011, sp. zn. 22 Cdo 1476/2009
68. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22.5.2012 ve věci sp zn. 21 Cdo 4537/2011
69. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2013, sp. zn. 22 Cdo 618/2011
70. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 11. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2998/2013
71. Usnesení Ústavního soudu ze dne 9.1.2002, sp.zn. I. ÚS 264/01

Použité časopisecké zdroje

1. BAUDYŠ P. *K naléhavému právnímu zájmu na určení průběhu vlastnické hranice pozemku.* Soudní rozhledy, 2013, č.11, s. 369.
2. KOSTÍK R. *Zákonné žaloby určovacího charakteru*. Právní rozhledy, 2008, č. 17, s. 637.
3. KRÁLÍK M.; LAVICKÝ P. *Doložka rebus sic stantibus.* Soudní rozhledy, 2012, č.10, s. 377.
4. MACUR, J. *Civilní proces a právo na soudní ochranu*. Právní rozhledy, 1996, č.2, s.41.
5. MICHNA L. *Žaloba na určení neplatnosti výpovědi z nájmu bytu, dané bez přivolení soudu, podle § 711 odst. 5 ObčZ.* Právní rozhledy, 2009, č.6, s. 215.
6. SPÁČIL J. *Žaloby na určení vlastnického práva*. Soudní rozhledy, 2002, č. 6, s. 197.
7. SVATOŠ, P. *Určovací žaloba.* Bulletin advokacie, 1986, č. 4, s. 228 a násl.
8. SVOBODA K. *Žaloby na ochranu vlastnického práva podle nového občanského zákoníku.* Právní rozhledy, 2013, č. 4, s.144.

Internetové zdroje

1. URL: <https://is.muni.cz/th/41762/pravf_r/Urcovaci_zaloby.pdf> [online]. [cit. 2015-03-17]. KOSTÍK, R. Určovací žaloby. Rigorózní práce. Masarykova Univerzita, Právnická fakulta, Brno, 2008, 156s.
2. URL: < https://www.beck-online.cz > [online]. [cit. 2015-03-17].
3. URL: < http://nalus.usoud.cz/Search/Search.aspx > [online]. [cit. 2015-03-17].
4. URL: < http://www.nsoud.cz > [online]. [cit. 2015-03-17].

Shrnutí

Diplomová práce na téma „Druhy žalob v civilním procesu“

Cílem diplomové práce na téma „Druhy žalob v civilním procesu“ je poskytnout ucelený pohled na pozitivní úpravu jednotlivých druhů žalob v českém civilním právu procesním. Žaloba je významný procesní institut, který je považován za univerzální prostředek ochrany práv a je mu v teorii i praxi přikládána patřičná důležitost. Diplomová práce je členěna do deseti kapitol. V prvé půli vymezuji obecnou charakteristiku žalob a jejich právních účinků, v druhé se pak jednotlivě zabývám konkrétními druhy žalob a analyzuji jejich specifika metodou podrobné rešerše literatury a judikatury.

Summary

Thesis with the topic "Types of action in The Civil Process"

The objective of the thesis with the topic "Types of action in The Civil Process" is to offer a comprehensive view of the positive treatment of various types of action in the Czech civil procedural law. The action is a significant procedural institution, which is considered a universal means of protection of rights, and in both theory and practice it is treated with due importance. The thesis is divided in eleven chapters. In the first half, I define general characteristics of the action and its legal effects; in the second, I deal with the individual types of action in detail and analyse their specifics by means of a detailed of the literature and case law review method.

Seznam klíčových slov

- Žaloba
- Druhy žalob
- Žaloba na plnění
- Určovací žaloba
- Statusová žaloba
- Naléhavý právní zájem

Keywords

- Action
- Types of action
- Action for specific performance
- Action for declaratory relief
- Statutory action
- Urgent legal interest